Szigetmonostor

Településképi Arculati Kézikönyve

2017

Köszöntő

Településünk több évszázados története, hagyományai, és a legújabb kor jelentette életmódváltozásból adódó hangsúlyeltolódás jól leírható és ma is fenntartható emelkedő ívet jelenít meg a településkép területén. A település célja, hogy minden területen, így a településkép által is olyan minőséget hozzon vissza, illetve létre, amely felértékeli a település egészét. Ez csak együttműködéssel, közös akarattal lehetséges, melynek egyik katalizátora lehet a település arculata.

Szigetmonostor adottságai nem csak az építészetből táplálkoznak. A településkép a természeti és kultúrtáj, valamint az épített környezet egységében rajzolódik ki. A hagyományos, történeti karakter ecsetvonásai színt visznek és kapcsot jelentenek a később kialakult karakterekbe. Szigetmonostor közigazgatási területe a Szentendrei Sziget mintegy egyharmadára terjed ki, melynek csaknem kétharmada természeti és szigorú vízbázis védelmi oltalom alatt áll. Ezek az értékek, valamint a település korlátozott megközelíthetősége, az életmódbeli nehézségek ellenére, együttesen hozták létre azt a kincset, mely településünket jellemzi. Fontos számunkra, hogy az Arculati kézikönyv és az ehhez kapcsolódó Településképi Rendelet olyan keretet teremtsen, melyen belül a már meglévő kincs jobban kibontásra kerülhet, az esetlegesen már létrejött, nem illeszkedő elemek átalakulása megindulhat.

Szigetmonostor Települési Arculati Kézikönyve, melyet most kezében tart egyszerre őrzi és erősíti a gyökereket, miközben építi a jövő települését. Teszi mindezt úgy, miként a bennünket körülölelő Duna formáltja, alakítja szigetünket. Lassan a meglévő alapokon nyugodva nő, meg-megújulva gyarapszik, s válik egységessé, teret engedve, az adottságoknak megfelelő, szabad növekedésnek. Falunk két egymást erősítő részén, valójában három fő településképi egység található, ezeken túl további három karaktercsoport segít rendszerbe foglalni Szigetmonostor településképi mozaikját. Törekvésünk, hogy a különbözőségekben is megteremtsük az egységet, a hasonlóságokban is a személyes, egyedi arcot.

A Kézikönyv célja, hogy felhívja a figyelmet a meglévő, szépségekre, továbbá eszközöket adjon az építtetők, befektetők és tervezők kezébe ahhoz, hogy hogyan gyarapítsuk értékeinket, hogyan őrizzük, illetve teremtsük meg a kialakult településrészeken ezt a kincset, valamint hogyan terjesszük ki a kialakulóban, beépülőben lévő településrészekre is mindezt.

A kézikönyv forgatását azoknak is ajánlom, akik „csak” bele szeretnének merülni Szigetmonostor-Horány hangulatába, és egyben ebből a nézőpontból a jövőbe is tekintenének. Forgassák haszonnal!

Molnár Zsolt
polgármester

Tartalomjegyzék:

Római kőfaragvány a r.k. templom falában

1 Bevezető		2
2 Szigetmonostor bemutatása		3
3 Örökségeink - Műemlékek		4-6
- Egyedi helyi védelem	- Középületek	7-9
	- Lakóházak	10-17
	- Kőkeresztek, egyházi szobrok	18-20
	- Köztéri szobrok, emlékművek	21
4 Településszerkezet alakulása	- Archív térképek	22-23
5 Eltérő karakterű településrészek	- Térképi felosztás	24
	- Történeti karakter	25
	- Kertvárosi karakter	26
	- Átalakuló karakter	27
	- Horányi karakter	28
	- Közösségi üdülő karakter	29
	- Külterületi karakter	30
6 Építészeti útmutató - Általános javaslatok		31
	- Telepítés, közműelhelyezés	32
	- Homlokzatképzés, anyaghasználat, színek	33
	- Reklámok feliratok utca és házszámtáblák	34
	- Tornácok, előtetők	35
	- Kémények, épületgépészet a homlokzaton	36
	- Járdák, utak, térburkolatok	37
	- Tetőtéri ablakok	38
Falusias karakter	- Kerítések, kapuk	39
	- Ajtók, ablakok	40
	- Tetők, tömegformálás	41
Kertvárosi karakter	- Kerítések, kapuk	42
	- Ajtók, ablakok	43
	- Tetők, tömegformálás	44
Hogyan újítsunk fel, állítsunk helyre?		45-47
7 Kortárs példák	- Történeti karakter	48
	- Kertvárosi karakter	49
	- Közösségi épületek	50
	- Gazdasági épületek	51
	- Külterületi karakter	52
8 Természeti örökségünk	- Természetvédelmi Információs Rendszer	53
	- Általános ismertető	54
	- Vízkelői tanösvény	55
Tájhasználat	- Leírás, képek	56-57
Utcák, terek, parkok	- Általános bemutatás	58
	- Utcabútorok	59
	- Madárbarát park	60
	- Kossuth tér	61
Növényalkalmazás	- Leírás, képek, ajánlott és tiltott növények	62-66
9 Impresszum		67

1 Bevezetés

Szigetmonostor az itt lakók otthona, egy hely, mely valamiért kivételes, hiszen ide születtek vagy ezt választották otthonukul a nagyvilágból azért, hogy – Tamási Áron szavaival élve - valahol otthon legyenek benne.

„A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel. A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. A hely mindig festmény és rajz, és nincs belőle több, mint ez az egy. A térnek képlete, a helynek géniusza van. Mert nemcsak természet és környezet, föld, talaj, éghajlat, növényzet, vizek, hegyek és mindez együttesen. A helyek nevek. Minden világrésznek, tengernek, országnak, hegységnek, tónak, folyónak, szorosnak, síkságnak van neve. Ilyen a francia Provence, az olasz Campagna, az afrikai Szahara, a lüneburgi puszta, Bánát, Sárrét, Szerémség, Mezőség. A hely az, ameddig a név varázsa elér. Kemenesalja addig Kemenesalja...“ (részletek Hamvas Béla: Az öt géniusz - című művéből)

Végezetül ide idézzük Kós Károly egy gondolatát: ,,A kozmopolitizmus - ostobaság; a kozmopolita - nulla, annál is kevesebb; nemzeten kívül nincs művészet, nincs igazság, nincs élet, semmi sincsen. Igazi arc nélkül eszményi arc sincs; igazi arc nélkül csak kifejezéstelen, üres lehet az arc."

A település - mint hely - tehát egy arc, egy név, egy géniusz melyet e kézikönyv keretei között megpróbálunk megragadni, hogy melyek azok az attribútumok, személyiségjegyek, amitől Szigetmonostor az, ami, vagy inkább aki, hogy a HELY arcához illeszkedő *saját* arcú házai épüljenek ebben az identitásválságokkal küzdő világunkban.

A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény alapján minden településnek el kell készíteni a teljes közigazgatási területére kiterjedő, új településképi rendeletét, illetve az alátámasztó munkarészét, a Településképi Arculati Kézikönyvet. A Településképi Arculati Kézikönyv, azaz a TAK meghatározza a településképi jellemzőket, településrészek arculati jellemzőit és értékeit, a minőségi formálásra vonatkozó javaslatokat, valamint a településképhez illeszkedő építészeti elemeket. Jelen Településképi Arculati Kézikönyv Szigetmonostor épített örökségének tükre. A tervezők számára kínál lehetőséget a hely és a kontextus megismerésére, hogy úgy tervezhessenek a településre illő épületeket, hogy azok egyszerre újak és izgalmasak is legyenek. Az Arculati Kézikönyvnek, mint tervezési útmutatónak abban kell segítenie az építészeket, hogy az új épületeket környezetükkel érzékeny kontextusba tudják helyezni. Az épületnek meg kell felelnie a saját korának, mind éghajlati, mind élet- és munkakörülményeinek, ugyanakkor azonnal tudhatónak kell lennie, hogy hol van. A település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése. Az ajánlások nem tekintendők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befe-jezett, hanem folyamatosan tovább íródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt. Az Arculati Kézikönyv nem építési szabályzat, hanem egy ajánlás, de fontos, hogy a tervezők minden esetben ismerjék és vegyék figyelembe a hatályos építési előírásokat.

2

Szigetmonostor bemutatása

A Pest megyei Szigetmonostor a Szentendrei-sziget középső-déli részén található, két településrész, a történeti Monostorból és a máig inkább üdülőfalu Horányból áll. A Duna két túlpartján, nyugati irányban Szentendre, keleti irányban Göd települések fogják közre. Ősi egyházi település, amely a Duna két ága által védett helyen, sok történelmi vihartól menekült meg, szerencsés földrajzi helyzete okán. Maga a térség hordalékszíget. Már a 30-as évektől kezdve innen kapja Budapest az ivóvízszükségletének jelentős részét, a helyiek a parti szűrésű csápos kutakkal juthatnak hozzá. A szabályozás előtti korszakban a Duna menti térség gyakran volt árvízzel borítva, így maga a település távolabb, a sziget belseje felé alakult ki, a kiemelkedést jelentő homokdombokon. A sziget egésze, az őskor óta bizonyítottan lakott volt, így Szigetmonostor határa is gazdag különböző korú leletekben. Legrégibb emlékei a rézkorból származnak. Horány közelében a badeni kultúra nyomaira bukkantak. Délkeleti határában vaskori település volt, i.e. 800 körül, ahol temető maradványait is sikerült feltárni. A római korban a limes frekventált helyeként tartotta nyílván az aquincumi helyőrség, így őrtornyot is létesített a váci Duna-ág partján, a horányi révnél, amellyel szemben a dunakeszi őrtorony volt. Ezt a kettőt a Traianus híd kötötte össze, amelynek egyes pillérei még ma is láthatók a római őrtorony mellett.

A honfoglalás korában Kurszán fejedelem telepedett a szigetre, így halála után Szigetmonostor a Kartal nemzettség birtoka lett. Tiburc ispán, mint a család ősi sarja 1214-ben alapította meg a településen a Bencés kolostort is, Szent Szalvator néven. Ez a monostor Felső-Göddel szemben épült, a váci Duna ág felőli emelkedőn. Sajnos, ma már alapkövei sincsenek A kolostor alapítójáról először Tiburcmonostor, majd Monostor volt a falu neve. A Szigetmonostor elnevezéssel először csak 1867-ben találkozhatunk. A falu népe már 1521 és 1524 között megismerkedett a reformáció tanaival. Szigetmonostor lakói 1541 táján költöztek a nagy Duna partjáról a község jelenlegi helyére, a török elől menekülve. Emellett az ellenreformáció megtorló intézkedései miatt is szenvednie kellett, mint jelentős református községnek. A török uralom végén a megyében mindössze 52 hely maradt lakott, köztük a sziget három települése, Tótfalu, Pócsmegyer és Monostor.

A szatmári béke utáni katolikus ellenhatás eredményeként, megszűnt a református egyeduralom, egyre több szlovák családot telepített be a Zichy család a birtokára. Zichy Ferenc 1750-ben eladta Monostort Horányi Gábor uraságnak, aki katolikusokat kezdett betelepíteni és templomot is építtetett. Neve a nagy Duna-part birtokain kiépült egykori üdülőtelep elnevezésében máig fennmaradt.

1752-ben már felépült a katolikus templom, majd 1768-ban a plébánia. 1771-ben új református templom épült. A XIX. században többször volt árvíz, a legnagyobb 1895-ben, amelynek szintjét a református templom falán tábla őrzi (1,20 méter). Az árvizek ellenére a község fennmaradt és gyarapodott. A XX. század első évtizedeiben Horányban megindult az állami üdülők létesítése és megépítették az Árpád strandfürdőt. Az I. Világháborúban a szigetmonostori hősi halottak száma 52 fő, a bevonulók száma 387 fő. A két világháború között érezhető gazdasági és kulturális élénkülés kezdődött. Az 1930-as években épült ki a hajóállomás és megkezdődött a csápos kutak telepítése, Budapest növekvő lakosságának megsokszorozódó vízigényének kielégítésére. A II. Világháborúban nem voltak harcok a közelben, és az azt követő években megindult Szigetmonostor infrastrukturális fejlődése, a település - elzártsága ellenére - nem került a sorvadó falvak közé. A falu lakosságának fő foglalkozása a kezdetektől mezőgazdasági jellegű, így mint földesúri birtok (majd állami irányítású térség), a külterjes gazdálkodás válfajait művelték. A község régi pecsétjén három szál búza, csoroszlya és ekevas látható. A szántóföldi termesztésben fő termény a búza, árpa, rozs, kukorica. A szőlő jelentősége itt is a múlt századi filoxérajárvány után (1876) csökkent le komoly mértékben. Helyette azonban szerencsésen választották meg az új betelepítést: a málna és a földieper, melyek termesztésével nagyon kevesen foglalkoznak ma már Szigetmonostoron. A terményt lóvontatású kofahajókkal vitték Budapestre, így a helyi lóállomány sokáig jelentős volt. Műemlék jellegű épület három van Szigetmonostoron (katolikus templom, katolikus plébánia, római kori őrtorony rom). A Szentendrei-sziget a Duna-Ipoly Nemzeti Park része, így a természetet, a vizet szerető idelátogatóknak sok kellemes élményben lehet része. A település festői tájait ma is gyakorta látogatják alkotó művészek, miként hajdan a hazai avantgárd művészet kiemelkedő alakjai, Vajda Lajos és Korniss Dezső festőművészek, akik 1935-36-ban Szigetmonostoron, a népi ornamentikákat tanulmányozva merítettek ihletett művészetükhöz, a múlt és a jelen kultúrája között igyekeztek kapcsolatot teremteni szürrealista módszerekkel, a jelekké egyszerűsített hétköznapi és szakrális tárgyakat népi motívumokkal szerkesztették egységbe.

Forrás: www.szigetmonostor.hu

3 Örökségünk műemlékek

SZENTHÁROMSÁG-TEMPLOM, FŐ UTCA 37

A barokk stílusú, római katolikus templomot, a község másik műemlékét, szintén Horányi Gábor zálogbirtokos építtette kastélyával szemben, 1752-re készült el. Horányi Gábor katolikus vallású lévén katolikusokat telepített az addig református vallású faluba, és saját költségén templomot is építtetett, amit ő is tartott fenn, és ahova budai barátokat hozott ki misézésre és a katolikus hit erősítésére.

A homlokzati középtornyos templom alaprajza a 18. század közepének barokk templomépítészetére jellemző: a háromszakaszos, kosáríves csehboltozatokkal (függőkupolákkal) fedett templomhajó fülkékkel bővített, a szentély egyenes záródású, lekerekített sarkokkal. Az épület 1774-ből fennmaradt felmérési tervén a maitól kissé eltérő architektúrájú homlokzat látható a mai egyszerű, gúlaformájú toronysisaknál tagozottabb, összetett hagymatagos toronysisakkal együtt.

A templomot az elmúlt évszázadok alatt többször felújították, kisebb átalakítások is történtek, a belső tér azonban az elmúlt 70 évben változott a legtöbbet. A korábbi festett barokk oltárarchitektúra helyére 1952-ben Jeges Ernő festett főoltárkép-freskót, melynek témája a Szentháromság a magyar szentekkel, a képen a háttérben a falu is megjelenik. Ugyanekkor készültek el a boltozatok freskói is.1969-ben alakították ki az új liturgikus teret, az oltár ekkor került ki a szentélyből. A tardosi vörösmárványból készült egyszerű kialakítású oltárasztal és ambó a II. vatikáni zsinat határozata alapján kialakított liturgikus tér részeként ekkor került a szentélybe. Az egykori főoltár valószínűleg 1790 után készült tabernákuluma és felépítménye ma a hajó déli (evangéliumi) oldalán áll a Szentsír oltáráron. A templom (északi) lecke oldalán a diadalív és a hajó találkozásánál helyezkedik el az 1760-70 körül készült, fából faragott szószék, a magyar késő barokk műtárgyak kiemelkedő darabja.

Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes

3 Örökségünk műemlékek

RÓMAI KATOLIKUS PLÉBÁNIA

A nyugodt arányú, U-alaprajzú, földszintes, barokk épület a község legjelentősebb műemléke. Horányi Gábor Pest megyei szolgabíró, alispán, zálogbirtokos építtette az 1740-es években kastélyaként, rezidenciájaként a Fő utcában (ma Fő utca 38.), „s benne tornyos bejárattal házikápolnát rendezett be, mivel templom még nem volt a faluban". Itt miséztek1752-ig, amíg az épülettel szemben álló templom Horányi Gábor kegyúr költségén el nem készült. A falu ebben az időben a Zichy család zsámbéki (később óbudai) uradalmához tartozott, de Zichy Ferenc az 1730-as években zálogba adta Horányi Gábornak, aki fiával együtt több mint három évtizedig birtokolta.

A Zichy uradalom 1766-ban a Kincstár tulajdonába került, Monostort is a Kamara váltotta vissza Horányi Antaltól. Az uradalom átvételét követően az épületállomány felmérésére került sor, ennek az épületnek is fennmaradt a felmérési terve 1774-ből, ami akkori állapotát és használatát rögzítette.1768-ban Monostor önálló plébánialett – korábban ugyanis Bogdány (Dunabogdány) filiája volt–, az egykori Horányi-kúria ekkortól adott otthont a r. k. plébániának, a déli szárnyban pedig rövidesen iskolát kezdtek működtetni.

Az épület az elmúlt 200 évben több átalakításon esett át, a plébániai részen az eredeti helyiségek, a középső nagyterem felosztása történt meg, míg az iskolai szárnyban egyes helyiségek egybenyitása. A plébánia udvarából leválasztott telken 1940-re készült el az új iskolaépület, a déli szárnyat ekkor alakították át kultúrházzá, amit a szocializmus időszakában államosítottak. Az épület szétdaraboltsága csak 2000-ben szűnt meg, amikor az egyház visszakapta ezt az épületrészt is, majd gondos helyreállítást követően, legnagyobb részében eredeti térrendszerét visszaállítva családközösségi szállásépületté alakították az épületet, mely a plébánia funkcióit is ellátja.

Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes

3 Örökségünk műemlékek

RÓMAI-KORI KIKÖTŐERŐD HORÁNY

A kikötőerődök sajátos alaprajzú építmények. Kivétel nélkül a Valaentiniánus-korban (364-375) épültek, és leginkább a Duna-mentéről ismerjük őket, bár Germániában is fellelhetőek. Az egységes építészeti kivitelű erődítések egy központi, téglalap alaprajzú toronyból, többnyire ennek középvonalában húzódó szárnyfalakból, és ezek végén saroktornyokból álltak. A saroktornyokból a Duna felé falak indultak, ezeket azonban a Duna már többnyire elmosta, csak a cölöpalapozásokból sejthetjük, hogy ezek ismét saroktoronyban végződhettek. A Duna felőli oldal lezárása esetenként eltérő lehetett, volt amelyiknél zárt volt, nehogy a víz felől az ellenség bejuthasson az erődbe, ez esetben a kikötő maga fa szerkezetű volt a zárófal előtt. A másik elképzelés szerint a Duna felől széles nyílás volt, amely en a hajók biztonságban bejuthattak a fallal körülvett területre, ezzel téve biztonságossá az árúk kirakodását. A korábbi Fácánkerttől délre eső római kori horányi rév területén is található egy erődített átkelő, ezt Pesty Frigyes helynévtára már 1964-ben említi. A helyiek ekkor még török híd maradványainak vélték a romokat. Rómer Flóris tisztázta hogy a romok római koriak, régészeti kutatást Nagy Lajos folytatott a kikötőerődben. Az ásatásokból tudjuk, hogy nem csak a szárnyfalak sarkain álltak tornyok, hanem kivételes módon a központi torony két sarkát is 1-1 pillérszerű torony erősítette. 1995-ben Maróti Éva folytatott ásatást a központi torony belsejében, ekkor derült ki, hogy a tornyot vékony osztófalakkal többhelyiségessé alakították, jóval a felépülése után, de még a késő római korban. Ez azért is különleges, mert a többi kikötőerőd használata egy-két évtizedig tartott, átépítésükről nem tudunk. Lehetséges hogy a horányi kikötőerődöt Pannónia feladása után is tovább használták. A kikötőerőd romja ma is látogatható.

Forrás: A ripa Pannonica Magyarországon. Varga Gábor- szöveg, Szabó Máté, Jankovich-Bésán Dénes, Nagy Levente- fotók

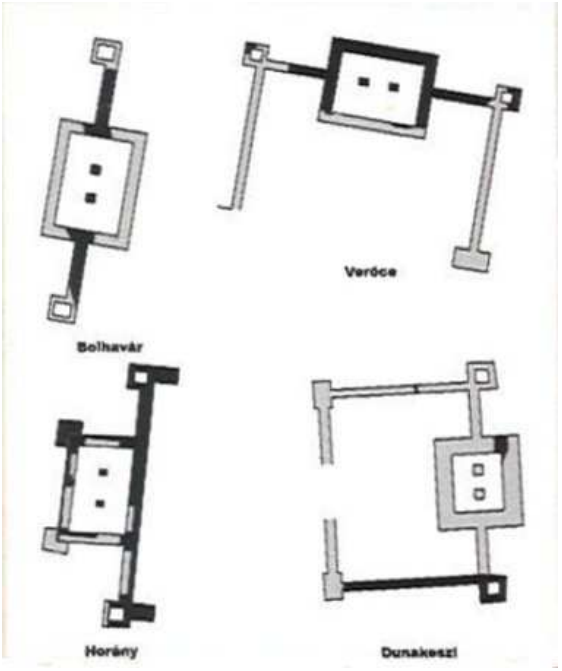

3 Örökségünk egyedi helyi védelem REFORMÁTUS TEMPLOM

Az első templomot 1743–44-ben kezdik el építeni, 1780-ban a szigeten és környékén nagy földrengés volt, melyben a templom is megsérült. Ez kényszerítette a gyülekezetet egy új templom megépítésére. 1796-ban kezdik építeni a második templomot, 1797. november 5.-én fel is szentelik. 1838. március 13 -15.-n volt az évszázados nagy Dunai árvíz. Ekkor a paplak és az iskola is összeomlott. A víz magasságát tábla jelöli a templom oldalán. Az 1850-es 60-as években felmerült a templom bővítése, de a templom azóta sem lett nagyobb, ebben az 1856. április 6.-án történt Dunai tragédia, mikor a szentendrei szőlőültetvényekről hazatérők 45-en zsúfolodtak be az átkelő ladikba, hogy minél hamarabb hazaérhessenek. A ladik azonban nem sokkal az indulás után felborult és 31 ember a Dunában lelte halálát. 1872.-ben a tornyot újjáépítik. 1874. szeptember 24.-én a presbitérium fontos dologról dönt: az elhasadt nagyobb harang újraöntésére van szükség. A másik két harangot is újra öntették, ezek 1875. március 8. napján érkeztek meg. 1881-ben a tető felújítása kezdődik. A cserép a magas árak miatt elvetik, inkább a fazsindely mellett maradnak. Az I. VH-ban elvitték a templom két harangját, az új harang (241 kg) 1939-ben közadakozásból készült. 1940-ben a templom renoválásra került: kívül belül új vakolás, torony- festés, villámhárító, új ajtók, ablakok, belső festések, villany felújítás, új szőnyegek, kályha. Az iskola bővítése előszobával, új nagy ablakokkal, színpaddal, rektori lakás bővítése. Az ünnepélyes templom és iskolaépület felszentelése 1940. november 10.-én történt, mely díszközgyűléssel végződött. 1943. november 7.-én tartott presbiteri gyűlésen Demeter József lelkész bejelenti, hogy a Püspök Úr értesítette az Egyházat, hogy a három lefoglalt harang közül egyenlőre a középső, 113 kg-ot veszik igénybe háborús célra, ami ellen apellálás teljesen hiábavaló. A harangot végül 1944. augusztus 14.-én el szállították katonai célokra. 1959.január 29.-én a presbiteri gyűlésen 5000ft összeget adakoztak orgona céljára. A lelkipásztor adakozást hirdet a megrendelendő orgona javára 1959. augusztus 23.-án a délelőtti istentiszteleten felszentelték az orgonát. 1972-ben a gyülekezet a templom külső tatarozását végezte el. 1974-ben egyháztagok villamosítják a harangokat. 1986 év tavaszán a templomban új fenyőfa lambéria készült el az alsó falra. Régi álom volt, hogy a templomba fűtés legyen, közadakozásból 1988. októberében a templom fűtése elkészült, de a télen még hideg templomba ül a gyülekezet, mert az ELMÜ nem köti rá a hálózatra a fűtést. 1989 tavaszán a templom födém teljes cseréje történik meg, új palákkal és lécekkel. 1989 Nagypéntekén meleg templom fogadja a híveket, s rá egy hétre teljes pompában ragyog a templomon az új födém. 1990 októberére elkészült a templom tornyának teljes felújítása és vörösréz lemezzel való borítása. A torony felújításakor Szabó Mihály monostori asztalos elkészíti a torony négy új ablakát. 1992. augusztus 5 és szeptember 5 között a templom külső tatarozását végzik. 1994. karácsonyára a templom ajtókat tölgyfa ajtóra cserélik ki. 1996. márciusában a templom elektromos hálózatát teljesen felújítják. 1996. április végéig a templom belső festése készül el. 2003-ban alakítanak ki a torony alatti karzaton egy „baba-mama szobát", mely a kisgyerekekkel érkezőket „elkülönítette" a gyülekezettől. Az orgona felújítása 2004-ben adakozásból és pályázati pénzből történt. 2005. április 24-én a harmadik harang ünnepélyes felszentelésére került sor. Forrás: Zajácz János egyházközség gondnoka

Szigetmonostor Fő utca 18. Református templom

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

A HORÁNYI RÉVCSÁRDA

A horányi révkocsma 1744-ben már biztosan állt, hiszen egy akkori dátumú felmérésen már szerepelt. A csárdák fénykora a lovas közlekedés időszakára esett. A fáradt utazók itt kaptak enni, inni, itt pihentek lovaikkal és itt cserélődött ki a távoli területekről érkező információ. A közlekedési hálózat gócpontjaiban helyezkedtek el, egymástól meghatározott távolságra. A csárda névhez mindmáig fűződik egyfajta romantikus légkör. Búvóhelye volt törvényen kívülieknek, bujdosóknak, de királyi családot is látott az épület 1888. december 19-én, amikor egy közeli erdőben vadászott Rudolf trónörökös apjával, Ferenc Józseffel. Az épület gyakran szenvedett árvizektől, ennek érdekében jégtörőgátat építettek eléje. A két világháború között nagy vízi-sportélet zajlott a csárda előtt, itt volt a horányi strand is. 1948-ban államosították az épületet. Az épületbe költözött a Pestmegyei Kishajózási és Javító Vállalat Az évszázados falak közé gépek költöztek és megindulhatott a horányi hajógyártás. Ezzel együtt megindult az épület pusztulása, hiszen ezeket a falakat nem egy gyárnak építették annak idején. Az átalakítások során új, szélesebb kaputvágtak az északi falba, bevezették az elektromosságot. A csárdaépület mellvédje előtt, ott ahol annak idején a "vadevezősök" húzták partra kielboatjukat, most terjedelmes területet betonoztak le kikötő céljára. A telken hatalmas szerelőcsarnok épült. Egészen 1993-ig folyt itt hajóépítés és javítás. Ekkor indult meg a vállalat felszámolása és került a csárdaépület a telekkel együtt idegen tulajdonba. Jelenleg az Elmatec Rt. yachtkikötője található a területen. Ha bepillantunk a területre elkeserítő látvány fogad bennünket. Az északi szárnyon már a tető sincsen meg, azonban a masszív falak még állnak. Legjobb állapotban a déli szárny van, itt még megvan a tető és úgy tűnik a vízelvezetés is rendben van. A csárda homlokzatán a tető nemrég omlott be, a vályog és fagerenda korhadékon bálványfa erdő telepedett meg. A falak ennek ellenére nagyon masszívan állják az elemek támadását, csupán a vakolat sínylette meg a leomlott tetőt, de a csárda még megmenthető! Jó volna, ha ez az épület újra megtelhetne vízitúrázókkal, kompra várókkal, környékbeliekkel, lovasokkal, kirándulókkal, akik a teraszról nézhetnék a Dunát, a Szürkő-szigetet és a fel-le járó hajókat egy pohár sör, és egy tál marhapörkölt mellől. Ha a szigetmonostori plébániát sikerült hasonló helyzetből megmenteni, talán sikerülhet újra felfesteni erre az épületre azt, hogy HORÁNYI CSÁRDA.

Forrás:

https://dunaiszigetek.blogspot.hu/2012/10/meg-megmentheto-lenne-horanyi-csarda.html
Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes: Adalékok Szigetmonostor XVIII. sz. történetéhez. Építés - Építészettudomány 2008. 36 (3-4) 189-221.

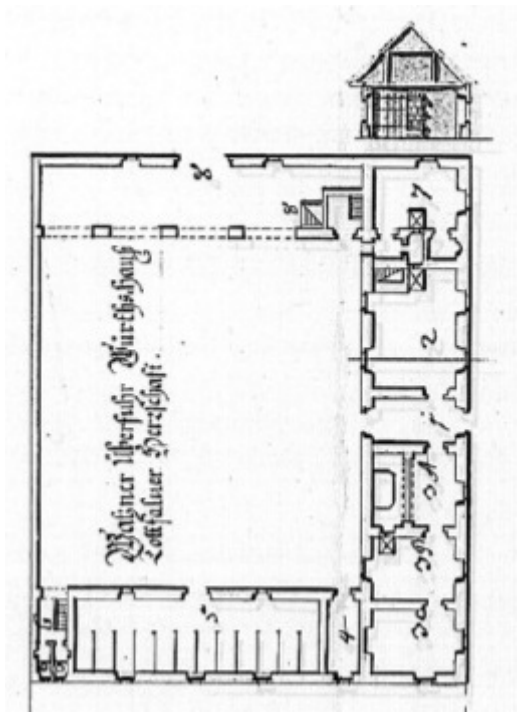

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

Fő u. 36. A FALUBÍRÓ HÁZA

A XVIII. századi térképek nem jelölnek ezen a helyen egy lakóháznál nagyobb, utcával párhuzamos épületet, pedig minden bizonnyal legkésőbb a század végén már ott kellett állnia, hiszen –bár kívülről nem látszik- ez egy barokk épület átépítve. A kapualj csehsüveg-boltozatos, ami egyértelműsíti a korát. A kapualjtól balra nyílóan egy nagy dongaboltozatos pince van benne. A régi képeslapokon még átépítés előtti állapotában látható, bár éles szögből fotózták, de látszik, hogy más arányú nyílászárók voltak benne, az ablakok külső falsíkra helyezve. A Rózsa család lakott benne, akik közül került ki a falu utolsó bírája.

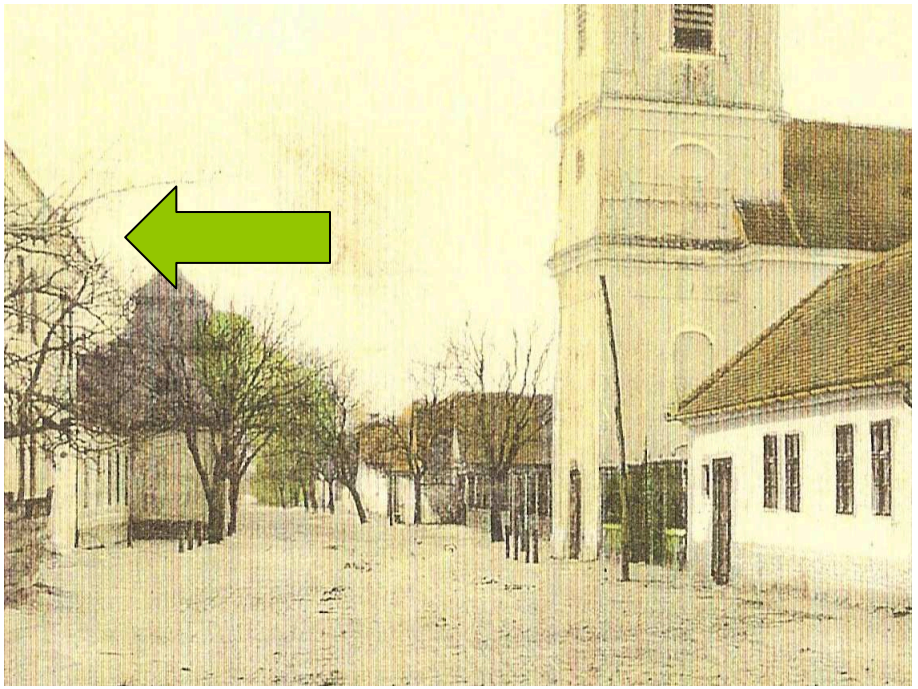

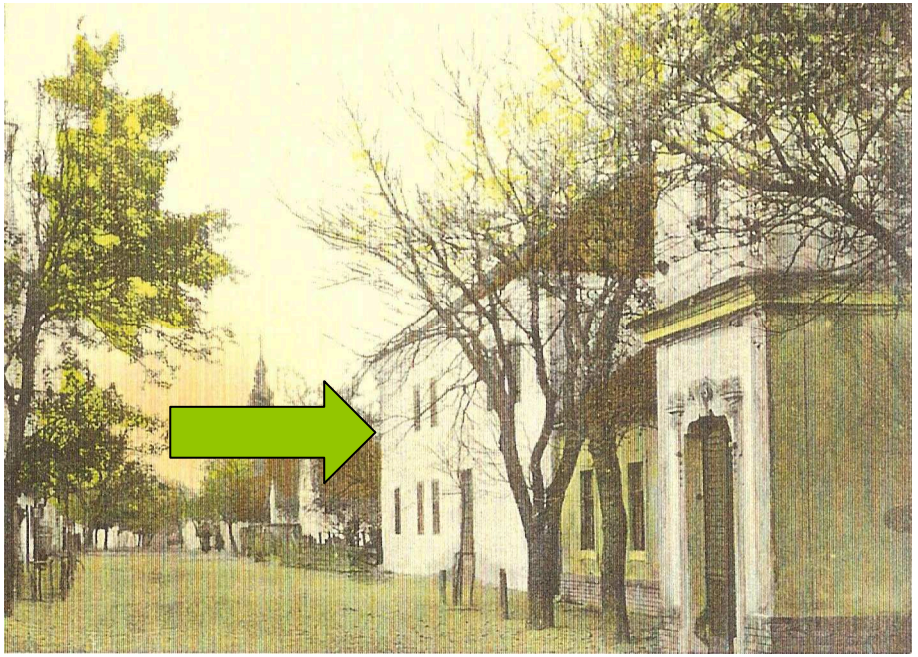

Fő u. 1. sz. épület egy hagyományos egytraktusos tornácos ház, melynek végében keresztbefordított toldalék, a kocsiszín épületszárnya van. Ez a mai bővítési igényekhez is mintaként szolgálhat, hogyan érdemes egy tornácos házat bővíteni, hogy ne tegyünk kárt az épület hagyományos értékeiben.

Az 1930-as években polgári lakóházzá átépített hosszúház a Fő u. 3. alatt, már nem látszik rajta, hogy nem polgári lakóháznak építették. A Fő u. 35. sz. alatt egy utcával párhuzamos lakóház, a „Máriafülkés" ház található, az épület az elmúlt években lett igényesen felújítva.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

Kossuth tér 5-6. Tornácos ház az utóbbi években lett igényesen újjá építve. A korábbi egytraktusos ház a tornác részbeni beépítésével kéttraktusúvá alakult, egyéb részleteiben hagyománykövető, mintaszerű a ház kertkapcsolata anyaghasználata és színezése is.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

Kossuth tér 3. sz alatti tornácos hosszúház és utcai kerítés szintén védendő. Az épületet az utóbbi épületben állították helyre, a részletekre is ügyelő igényességgel. A főépület és korábbi melléképületeinek egymás utáni sorakozása tipikus szalagtelkes beépítési módot tükröz. A hátsó, ma már szintén lakóháznak használt hátsó részen előbukkan a sokat hivatkozott „szénafeldobó" tetőfelépítmény. Az igazi csemege azonban az utcai kapuzat faradott kőoszlopai a szabadságharc utáni és kiegyezés előtti időszakából. Érdemes figyelmet fordítani, az életfamotívummal párosított Kossuth-címer szimbolikájára. A növény virága helyén újraéled és virágba borul a magyarság jelképe. Szívmelengető a hajdan volt eleink honszerető üzenete a mának 1882-ből. A kapuoszlopok tetején barokk formai előzményekre utaló voluták láthatók, de érdemes megnézni a burkolat igényesen megválasztott mintázatát is, a kocsibehajtó és járda eltérő anyaghasználatát.

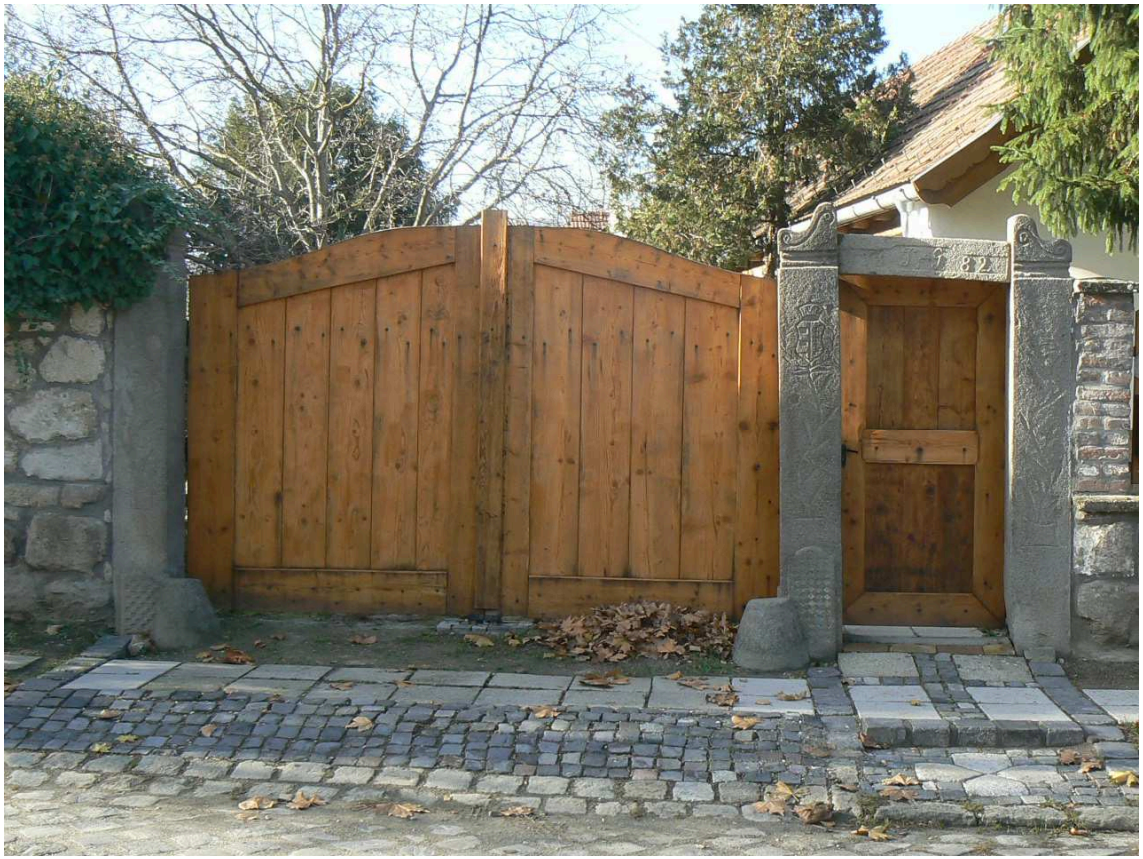

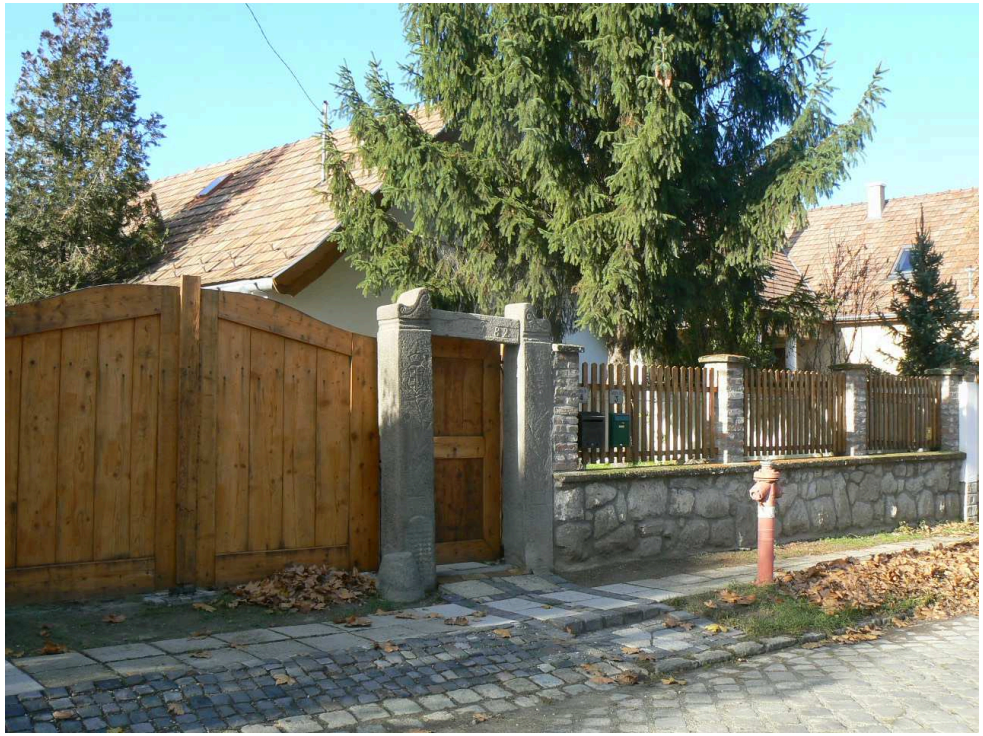

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

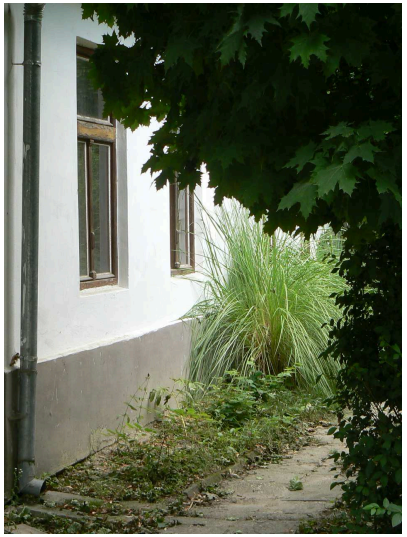

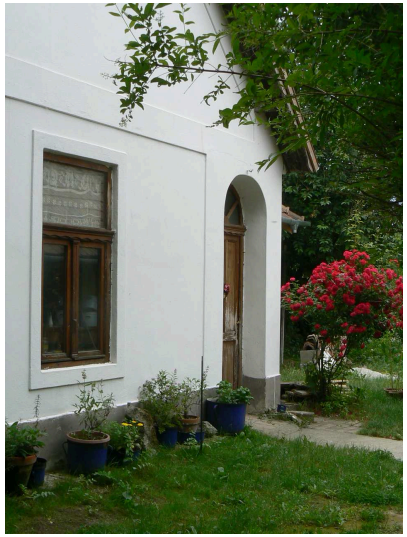

Fő u. 9-11. Utcával párhuzamos gerincű lakóház és melléképület. Az igazi érdekesség a melléképület, mely megőrizte a XVIII. század végi állapotát. Egytraktusos vegyesfalú, jó állagú épület.

Fő u. 7. lakóház és melléképületek: Ennél az épületegyüttesnél az utcai részen már befordult a toldalékrész, de hátrafelé még őrzi az eredeti jellegét. A telek déli oldalán álló melléképület még eredeti állapotában.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

Fő utca 45 számú egytraktusos, tornácos lakóház szépen felújítva. Érdekessége, hogy a tornác észak felé tájolt, ami kivételes, hiszen az összes többi dél felé, a kedvező benapozás felé tájolt. Ezt a hátrányt talán a meleg homlokzati színek alkalmazása oldja. A hátsókertben keresztbe fordított gazdasági melléképület, a lábas-jószágok ólja szintén védelemre javasolt.

A Fő utca 31. számú épület szintén tornácos, egytraktusos falusi hosszúház. Itt szerényen megbújik a hátsó tetőfelületen a sokat hivatkozott szénafeldobó. Érdekessége még a tornácos falban elhelyezett kémény ami nem tipikus helye a kéményeknek.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

1-2 képek: Fő utca 13. füzérdíszes tornácos hosszúház. A ház értéke a tornácok díszítésének különlegessége. Az utcai homlokzat valamikor a 30-as évek derekán átépült, de könnyen visszaalakítható lenne eredeti állapotára.
3. kép: Petőfi u. 20. díszített utcai homlokzat, helyreállítandó.
4. kép: Kossuth u. 10. Utcával párhuzamos, zártsorú téglaboltozatos pincéjű egykori módos gazda portája, az épülethez nyugati oldalról tornácos oldalszárny csatlakozik.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

Fő utca 22. számú egytraktusos, tornácos hosszúház szépen felújítva. Érdekessége, hogy az utca felé redőnyt alkalmaztak, ami parasztházak esetén csak a II. vh utáni átalakításoknál fordult elő. A fehérre meszelt falhoz a tisztaság, az egyszerűség a természetesség képzete társul. A tornácon lévő ajtó átfestésénél nem tüntették el az apró repedéseket, így a fa erezete természetes módon látható maradt. A tornác ereszcsatorna nélküli, ahogy korábban a falusi házakra általában ez volt a jellemző. Javasolt a későbbiekben tömör vaskapu áttört fa anyagúra cserélése.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

LAKÓHÁZAK

Fő utca 15. alatti utcával párhuzamos gerincű, zártsorúan beépített lakóház a XIX század második felének állapotában. Az épület mintaszerű felújítása részletekbe menően sikeres, remélhetőleg a jobb oldali tetőrész héjazatát is cserépre fogják cserélni a közeljövőben. Az épület színezése példa-értékű, és érdemes megfigyelni, hogy a gázvezeték bekötését milyen rejtett módon oldották meg a kivitelezők.

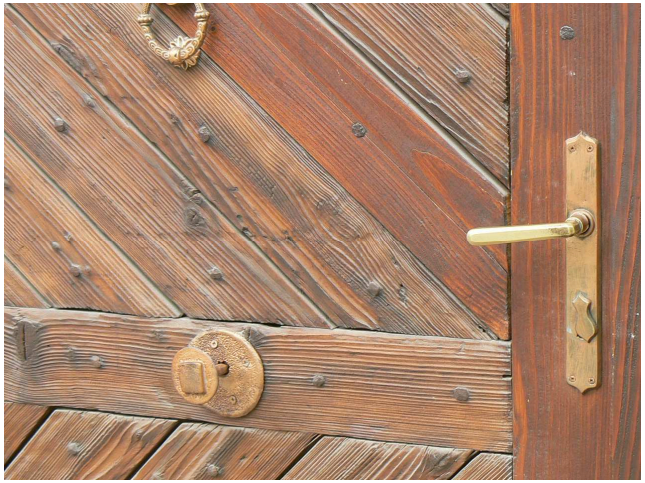

Hajóállomás korábbi épülete a sziget szentendrei révátkelőjénél. Ma raktározási céllal használják, eléggé leromlott állapotban van. A hazai vasbetonépítés hajnalának emléke az 1900-as évek elejéről.

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

KERESZTEK, EGYHÁZI SZOBROK

Fő utca 37., rk. templomkert,
1992-ben készült , műkő kereszt és
tapazat, fém kéregöntvény korpusz

Mária szobor és Lourdes-i barlang a
rk. templomkertben 1970 körül
készült, fehér és szürke műkő anyag

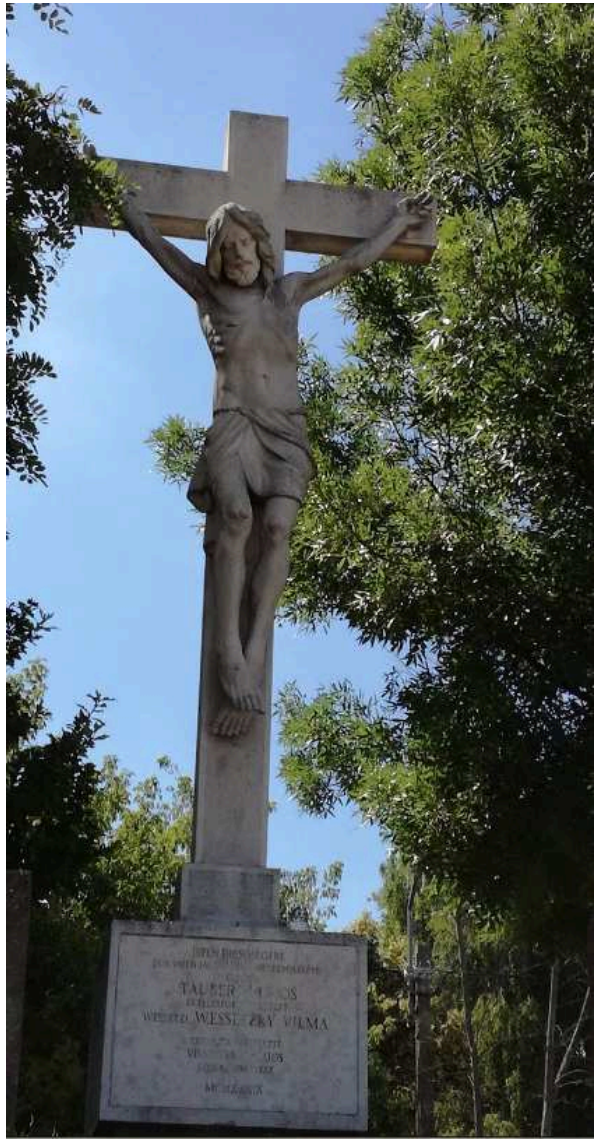

Horányi strandnál lévő műkő kereszt,
állíttatta: Tauber Lajos és felesége
Állítás dátuma 1939

Rk. Temető kőkeresztje műkő kereszt és talapzat, festett korpusz

Kálvária kőkeresztjei: 1778-ban még csak egy corpus nélküli keresztet említettek ezen a helyen. Az 1805-ös Canonica Visitatio említi, hogy a temetői keresztet 1803-ban benedikálták, Bitta Mihály telepes gondozta, említik a kálváriát is, melynek fenntartása a községet terhelte. 1873-ban új Kálváriát készíttettek három kőkereszttel. A kálvária három keresztje ma is az eredeti helyén áll, valószínűleg az eredeti festett bádoglemez corpusokkal. Gyetvainé Dr Balogh Ágnes

3 Örökségünk egyedi helyi védelem

EGYHÁZI KÖZTÉRI SZOBROK

<

Nepomuki Szent János szobor, Fő u. 40. Az 1817-es Canonica Visitatio említi, hogy a plébánia mellett álló szobrot ebben az évben állíttatta Dulitzky József bogdányi hívő. Népies jellegű, színesen festett faragvány. (Dercsényi D.: Pest megye műemlékei. Bp. 1958. p.143.) 1958-ban még szerepelt a falu műemléke között, ma már sajnos nem. A szobor az 1838-as árvíz pusztítását is átvészelte.

Gyetvainé Dr Balogh Ágnes

>

A rk. temetőben álló fehér márvány faragott sírkő, felirata szerint itt nyugszik Mócsai Gábor kanonok, apát 1923-2004

3 Örökségünk egyedi helyi védelem
KÖZTÉRI SZOBROK

>
1848-as emlékmű, kőharang
Kossuth tér
állíttatta az Önkormányzat
2005-ben
Nagy Kristóf szobrász munkája

<
Vízbefúltak kopjafája, Kossuth tér
Állíttatta: a szigetmonostori
Nosztalgia Klub emléket állítva az
1865. április 6.-i tragédiának

>
Hősök emlékműve
Szabadság tér
állíttatta az Önkormányzat

4 Településszerkezet

TÉRKÉPEK

A település kezdetben nagyjából egyutcás faluként települt át a Nagy-Duna mellől a török veszély miatt a korábbi Tiburcmonostor helyéről. Nagyjából 1700-as évek közepéig csak a mai Fő utca volt meg és a Fő utca keleti oldalának telkeit megkerülő másik utca. A falu főutcájának keletre eső részén halmazos szerkezetű szabálytalan telkek és néhol még nem végleges helyű kisebb utakkal határolt, többnyire beépítetlen telektömbök sorakoztak, míg a főutca nyugati oldalán már szabályos fésűs beépítés alakult ki. Az ekkori - 1770-80 körül készült - térképeken már látszik a Horányi Gábor földbirtokos, alispán által építtetett római katolikus templom és plébánia épülete. A kálvária és a régi temető is jelölve van már ebben az időben. A térképeken nem látszik de a Monostori révcsárda is állt már ekkoriban a Nagy-Duna partján. A mezőgazdasági művelés alá fogott területek északról és nyugatról övezték a falut, míg keletről és délről erdős sztyeppe határolta. A 19. sz. közepére megjelennek a mai kelet-nyugati irányú utcák először északon majd egyre lejjebb is dél felé haladva. A történeti településrész máig megőrizte egykori halmazos telek és utcaszerkezetét. A jóval később beépült Horány településrész már sokkal inkább tervezett-parcellázott hálós, raszteres szerkezetű, a telkek zömében azonos méretű téglalap alakúak. Ezen belül a Meteor telke egy külön zárvány. Tömbtelkes üdülő melyen belül a házak esetlegesen helyezkednek el, főként a már ottlévő növényzet meg kimélése okán.

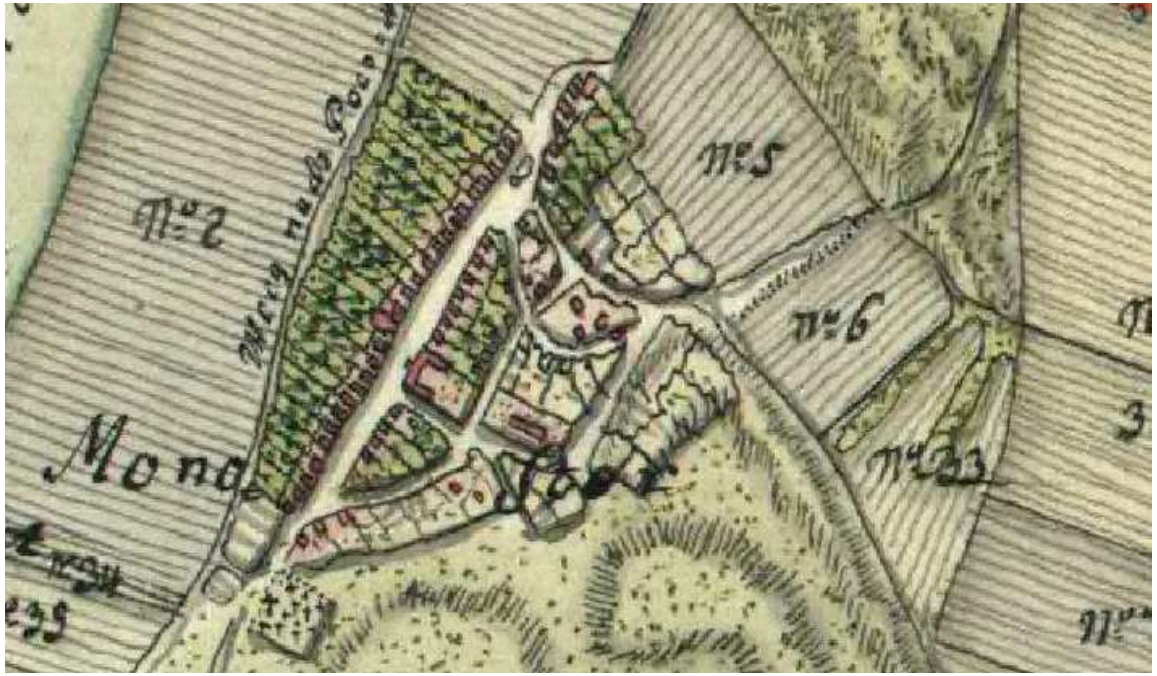

Monostor külterületének merőgazdasági és felmérési térképe Andrteas Kneiddinger, 1778.

Szigetmonostor az első katonai felmérésen 1783., 1:28800, Hadtörténeti Térképtár

4 Településszerkezet

TÉRKÉPEK

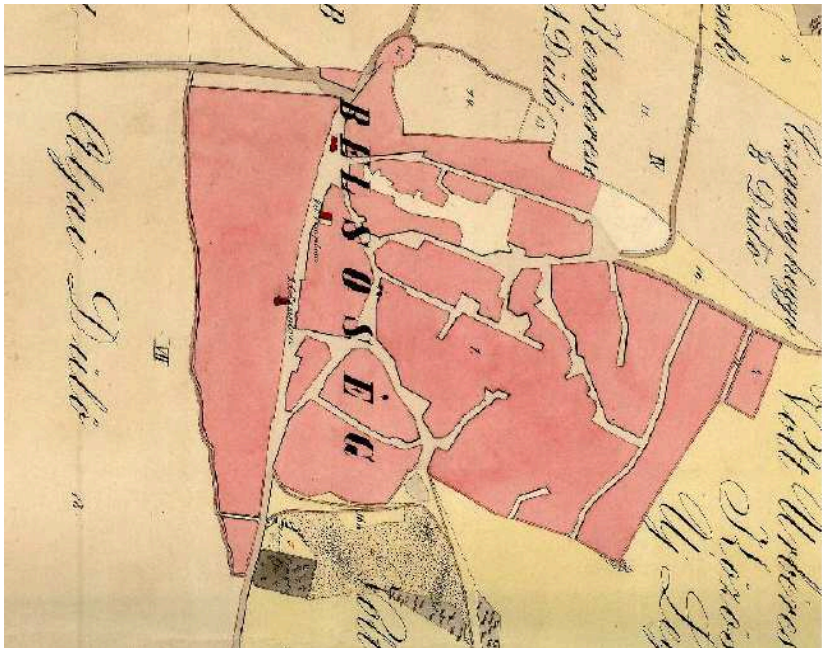

Szigetmonostor legelő-elkülönítési térkép. Erhárd Ágost, 1867.

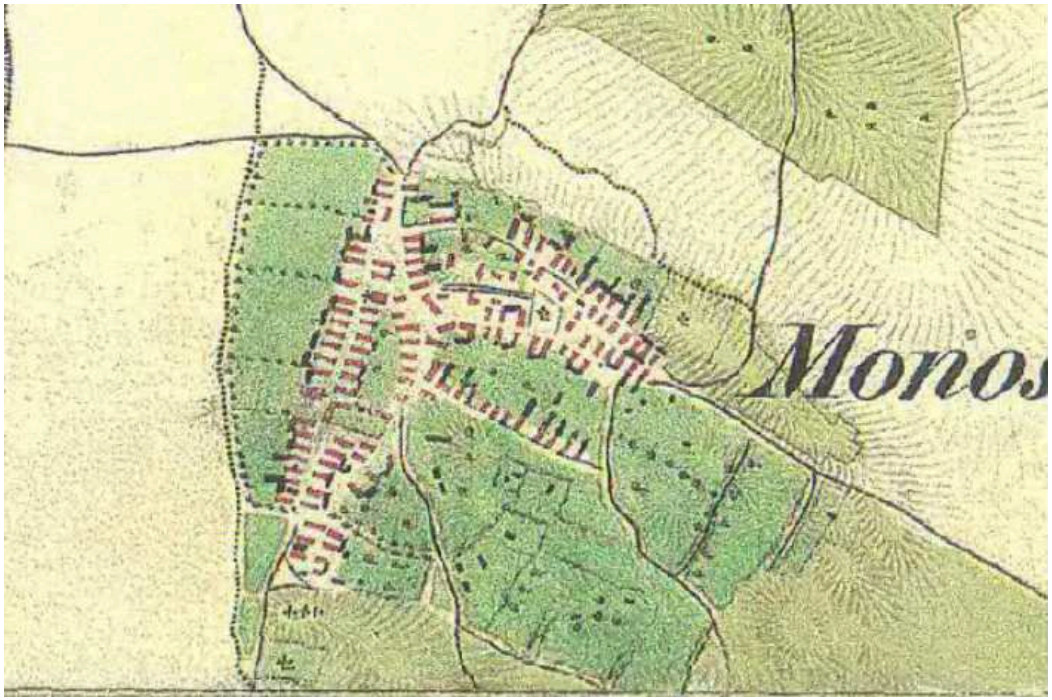

Monostor a második katonai felmérésen 1840-45., 1:28800, Hadtörténeti Térképtár

Szigetmonostor 1964 1:10000 Hadtörténeti Térképtár

Szigetmonostor a harmadik katonai felmérés idején1883 1:25000

5 Eltérő karakterű településrészek

Eltérő karakterek:

- Történeti karakter
- Kertvárosi karakter
- Átalakuló karakter
- Közösségi-üdülő karakter
- Horányi karakter
- Külterületi karakter

5 Eltérő karakterű településrészek

SZIGETMONOSTORRÓL ÁLTALÁNOSAN

A két Duna-ág jelenléte és a közvetlen közúti közlekedési kapcsolatok hiánya miatt kialakult elzártság biztosítja a terület értékeinek fennmaradását. Ez az elzártság megakadályozza, hogy a település Budapesttől függő, túlterhelt, jellegzetes agglomerációs településsé váljon, ugyanakkor a főváros közelsége gazdasági szempontból felvevőpiacot, munkalehetőséget, valamint a turisztikai fejlesztésekhez népes vonzáskörzetet biztosít. A település szempontjából Budapest közelsége jelentős fejlődési potenciált jelent, amely ugyanakkor a viszonylagos közlekedési elszigeteltség révén jelenleg csak kis mértékben érvényesül. Ennek megfelelően a kistérségi kapcsolatok és az együttműködések is elsősorban a sziget többi településével, illetve a közeli Szentendrével élnek.

TÖRTÉNETI KARAKTER

A falu magja a történeti térképekből láthatóan először egyutcás falu volt fésűs elrendezésű beépítésű telkekkel, mely a a szalagtelkek leggyakoribb beépítési módja, melynél az egyhelyiségsoros, egytraktusos lakóház hosszoldali, általában a telek északi részén, a telekhatárral párhuzamosan, attól bizonyos távolságra (ereszcsurgó távolság) helyezkedik el, és a főbb melléképületek (istálló, ólak, színek) mögötte sorakoznak. Az utcafrontra néző rövid oldal közvetlenül az utcavonalon áll, vagy attól előkert választhatja el, az épületek tornácosak, bár kezdetben ez kevésbé volt elterjedt, inkább a nyújtott eresz volt jellemző. A házak kontyolatlan nyeregtetős építésűek.

Ez a Fő utca nyugati oldalán máig fennmaradt és védett beépítés. A falu később beépített részén inkább a halmazos szerkezetű, kistelkes, falusias jellegű lakóterület, ahol szintén oldalhatáron álló beépítési jellemző. A területen fennmaradt még a háztáji kertművelés.

A hagyományos történeti falusi karakterben a lakóházak utcára merőleges ritmusát néhol megtörik az utcavonallal párhuzamos, többnyire üzlet vagy intézményi épületek. A beépítési magasság a lakóházaknál jellemzően földszintes.

5 Eltérő karakterű településrészek

KERTVÁROSI KARARTER

A falusias jellegű beépítések mellett a mai életformát kiszolgáló "korszerű" és divatos kertvárosias épülettípusok is megjelentek, nagyobb tömeggel, magasabb építménymagassággal. Egyes utcákban, utcaszakaszokon a beépítések egymáshoz illeszkedően, hasonló stílusban, hasonló tetőformával és tetőfedési anyaggal, színben harmonizáló homlokzattal, míg másutt nagyon eltérően, más tetőfedéssel, más épülettömeggel és nyílásosztással, eltérő kerítéssel épültek. Ezen a területen a lakóingatlanok között a földszintes, földszint + tetőtér, illetve 2 szintes épületek vegyesen fordulnak elő. A fellelhető tetőidomok is széles skálán mozognak, az egyszerű nyeregtetőtől a sátortetőn át a bonyolultabb tetőformákig. Az egymáshoz való igazodás igénye sajnos ritkán figyelhető meg, ami természetszerűleg rányomja bélyegét a településrészre. Sajnos amit eleink tudtak és akartak, azt ma kevesen tudják, de nem is nagyon keresik: az illeszkedés és a különbözni vágyás helyes arányát. A képeken a Zrínyi utca menti lakóházak közül látható néhány.

5 Eltérő karakterű településrészek

ÁTALAKULÓ KARAKTER

Jelentős kiterjedésű, napjainkban átalakuló terület található Szigetmonostoron, melyeken a lényegesen eltérő funkciókat eltérő épülettípusok és területhasználat jellemzik. A terület az Árpád úttól délnyugatra található sportpályákkal, gazdasági telephelyekkel, és a megújított Faluházzal. Az Árpád úttól délnyugatra eső településrészen az épületek azonos jellemzői mindössze a nagy tömegű épületek, az utcavonaltól hátra húzódó telepítés, és az utcáról látható - településképből kiugró – többnyire lapostetős épületek nagy száma.

Átalakuló karakterű a Szürkő-sziget területe is. A Szürkő–sziget, annak ellenére, hogy nem rendelkezik állandó átkelővel – csak evezős csónakkal, vagy motoros kishajóval lehet megközelíteni - napjainkban is aktív üdülőélet helyszíne, bár első benyomások alapján, a felületes szemlélő számára, elsősorban a meglévő idős és értékes faállománya miatt, természet közeli állapotúnak „minősíthető".
A szigeten a korábbi évek-évtizedek gyakorlata alapján kisebb üdülőházak épültek. Az épületek rendszerint kisebb méretűek és lábakon állnak, hasonlatosan a Luppa–szigetiekhez. Az egy nagy telken álló épületeket a tulajdonosok használat alapján felosztották maguk között. E karakter épületeiben tehát lényegében nincsenek közös meghatározó építészeti jellemzők.

1- Lapostetős ipari épület a Gksz övezetben
2- Az Önkormányzat telephelye
3- Faluház lapostetős és féltetős épületei
4- Mulcsozó üzemi csarnokszerkezet ugyanott
5- Szürkő-sziget Lábakon álló üdülői
6- Az ELMATEC telephelye

[1]

[2]

[3]

[4]

[5]

[6]

5 Eltérő karakterű településrészek

HORÁNYI KARAKTER

Korábban még inkább üdülőövezetként számon tartott Horány településrész mára inkább lakó területként használatos, de üdülőterületi arculata máig domináns, nem is nagyon lehet megkülönböztetni a lakóházakat az üdülőktől.
Szigetmonostor keleti részén lévő Duna-parti terület eredendően üdülőterületként alakult ki, napjainkban már több az állandó lakosa, mint az üdülőtulajdonos. Horány strandja a Szentendrei-sziget keleti oldalának leginkább látogatott partszakasza.
Az üdülő és lakóépületek főbb közös jellemzői, hogy kis telkeken kisméretű földszintes, vagy F+1 szintes épületek állnak. A házak sokféleségének a dús növényborítottság ad közös hátteret, melyet folyamatosan karban kell tartani és meg kell óvni.
A Horányi településrész arculatának alakulását gondos szabályozással kell irányítani. A településrész növekvő állandó lakosságára és az itt üdülőkre tekintettel kiemelt fontosságú a szórakozás, a pihenés, valamint az egészségmegőrzés funkcióit szolgáló szabadidős létesítmények fejlesztése és a Dunával való kapcsolat esztétikus, minőségi erősítése.
Horányi csárda ma még romosan, de meglévő épületét meg kellene menteni hogy újra közösségformáló tényező lehessen a településen.

[1]

[2]

[3]

[4]

[5]

[6]

1- Családi ház jellegű épület, tömör kerítéssel
2- Faház üdülő Ekler Dezső tervei alapján
3- Az egykori Horányi csárda 1930 környékén
4- Faház a Vörös Meteor Egyesület területén
5- Üdülőházak a Gödi rév közelében
6- Horányi piactér

5 Eltérő karakterű településrészek

KÖZÖSSÉGI ÜDÜLŐ KARAKTER

Horány területén a korábbi üdülőtelkes karakteren kívül létezik közösségi ügülőterület is, mely három részből tevődik össze: Az első és legnagyobb terület a Meteor Természet-barátok Turista Egyesületéé. Ez a terület mér az 1920 évektől ilyen használatban volt és fokozatosan épült be, főként budapesti lakosok nyaralójaként. Itt nagyon sokféle épület készült, szinte kizárólag csak faházas üdülő, de ezenkívül nem lehet közös nevezőt találni az egyes épületek között. A terület az egyesületé míg a faházak saját tulajdonban vannak. A második nagy közösségi üdülő a Regatta Szabadidőközpont és üdülő területe. Itt egy tömbben helyezkedik el az összes szállás és kiszolgáló-funkciói. Itt az üdülés mellett konferenciákat, táborokat, rendezvényeket is szerveznek. Az épület ezeknek a funkcióknak megfelelően kompakt egész.
A harmadik üdülőcsoport a Gödi révvel szemben a Monostori út melletti faházas és téglaházas üdülő, mely egy főépületből és néhány földszintes kis faházakból áll. Az épületek közös jellemzője, a fa szerkezetek használata a magastető alkalmazása, és a növényzetbe ágyazottsága.

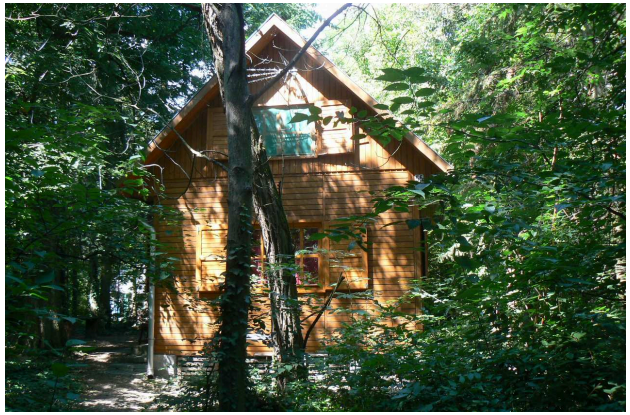
[1]

[2]

[3]

[4]

[5]

[6]

1-3 Faházak a Meteor Egyesület területén
4-5 Közösségi üdülőházak a Gödi rév közelében
6- Regatta Szabadidőközpont és Üdölő

5 Eltérő karakterű településrészek

KÜLTERÜLETI KARAKTER

Szigetmonostor külterülete alapvetően beépítetlen. A felszín alatt húzódó védett vízbázis jelenléte erőteljesen befolyásolja a felszínen megjelenő táj karakterét. A szántók aránya alacsony, a vízművek területein gyakoriak a kaszálók. Az értékes vízbázis védelme érdekében a szigeten található jelentős erdő- és gyepterületek a DINP védettsége alá kerültek elősegítve a külterületi karakter hosszú távú megőrzését. A Duna menti ártér természetes növénytársulása a Natura 2000 védelme alatt áll.

1 - Déli külterület, védett vízbázis

Fotó: B. Gábor

2 - Monostori Lovas Farm

3 - Duna nagyvízi meder

Fotó: Vojtek Zoltán

6 Építészeti útmutató
ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

Szigetmonostor hagyományos építészetére mint a falusi építészetre általában a gyakorlatiasság, az okszerűség és a funkcionalitás volt a jellemző. Az épületek kialakítása a funkcióból, a kerthez, a mezőgazdasághoz kapcsolódó életmódból a gazdálkodásból adódott. A településen megtalálható karakterek bemutatásakor leírt általános jellemzők után ebben a fejezetben azokat az elemeket, tervezési szempontokat szeretnénk felsorakoztatni, amik a mai igénykehez igazítva követendő például szolgálhatnak, hogy az épület megtalálja a helyét Szigetmonostor történeti környezetében.

A település épületeinek legfontosabb ismérvei:

- Díszítés a homlokzaton
- A funkcióval összhangban lévő alaprajzi szerkesztés
- Természetes anyagok használata
- A kert a ház elválaszthatatlan kiegészítője
- Egyszerű, letisztult formák
- Emberléptékű arányok
- Egyensúly, harmónia

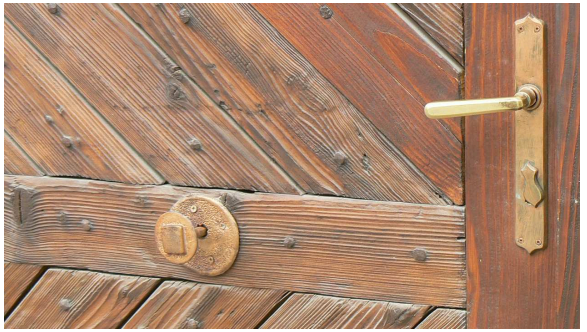

6 Építészeti útmutató
ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

TELEPÍTÉS
A falusias karakter házainak beépítése utcafronti, oldalhatáron álló, az utcára merőleges. Az épületek telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges. Új épületek telepítésekor is ezt a történetileg kialakult rendet kell követni.

KÖZMŰELHELYEZÉS
A település teljes közigazgatási területén új közműveket légvezetéken vezetni tilos. Beépítésre szánt területen a villamos- energia bekötés házi hálózati csatlakozását földkábellel kell kiépíteni. A tervezett egyedi szabályozókat – lehetőség szerint – felszín alatti elhelyezéssel kell építeni. Ettől eltérően telepített berendezések a telkeken növényzet takarásában helyezhetők el, illetve az épületek alárendelt homlokzatára szerelhetők. Új földgázvezetéket fektetni közterületen és telken belül is csak felszín alatti elhelyezéssel szabad.

6 Építészeti útmutató

ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEZÉS

Az épületek színezésekor a hagyományosan kialakult, a településkaraktert erősítő, a helyi kőanyag vagy faanyag színével harmonizáló pasztell földszínek, illetve a semleges, (meleg árnyalatú) törtfehér vagy fehér szín alkalmazása ajánlott. Egy épületet legfeljebb kétféle színűre színezzünk, melyből az egyik a domináns alapszín, a másik (az élénkebb, tisztább szín) a díszítőszín. Az élénk, telített színek alkalmazása kerülendő.

A homlokzat megkomponálása, az építés, vagy felújítás előtti előre gondolkodás, és gondos megtervezés segíthet abban, hogy a végső eredmény megelégedéssel töltse el a benne lakókat és szomszédjaikat.

A nagy, üres felületek különböző anyagváltásokkal, díszítésekkel, párkányokkal tagolhatóak. A ház külsején lévő gépészeti tartozékok általában járulékosan, s épp ezért esetlegesen, rátétként mutatkoznak. Az antenna, mint egy hatalmas tányér sokat takar a homlokzatból. Lehetőleg alárendelt homlokzati falra, vagy tetőre helyezzük. Ugyanígy járjunk el a klímák, napelemek és napkollektorok esetében.

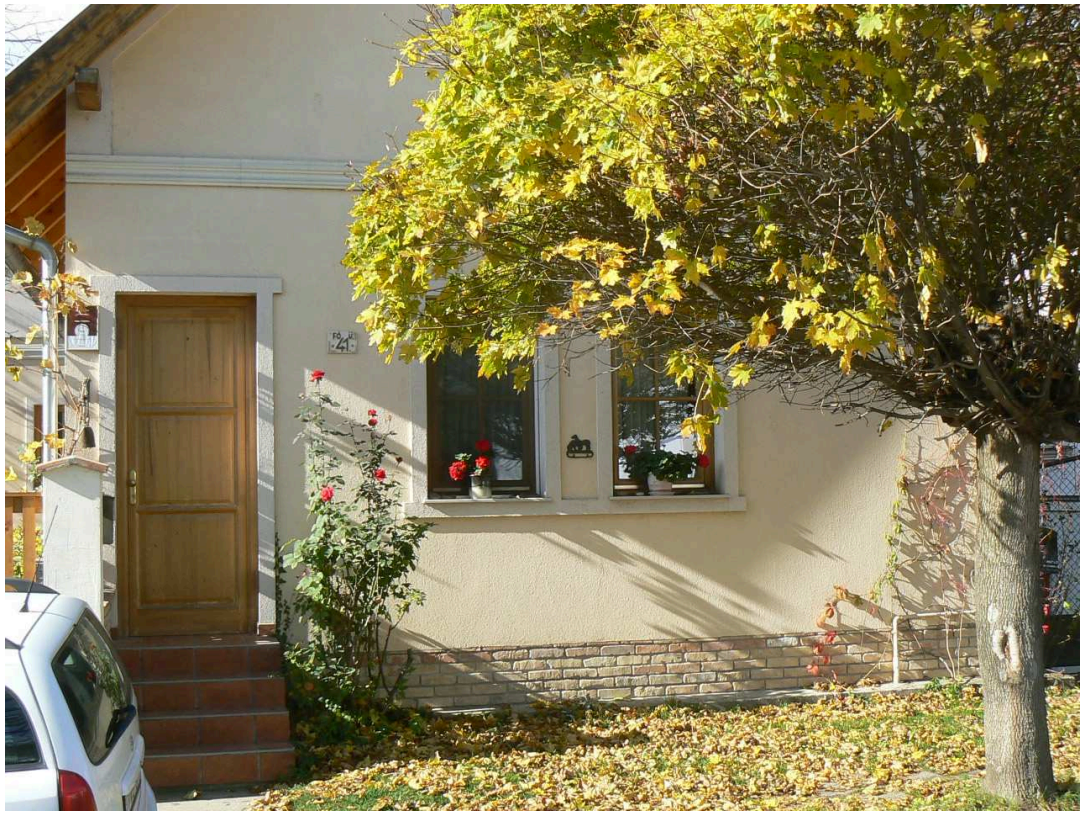

Nyílászáró színek

Homlokzati színek a fehéren kívül

6 Építészeti útmutató

ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

REKLÁMOK, CÉGÉREK, UTCANÉVTÁBLÁK, HÁZSZÁMOK

- Hirdetések, reklámok védett épületeken és zöldterületen nem helyezhető el.
- A reklámtáblák igazodjanak a mögöttük lévő felülethez, ha homlokzatra kerül, akkor legyen komponált eleme a homlokzatnak és ne legyen esetleges a helye mérete és színe.
- A cégérek homlokzati síkra merőlegesen elhelyezhetők, de legyenek egyszerűek és környezetük igényességéhez alkalmazkodóak.
- A történeti településmagban cégérek és házszámtáblák lehetőleg egyedi kézműves termékek legyenek, de jellegükben azonosak, részleteiben lehetnek eltérőek. Egy települési karakterben nagyjából hasonló jellegű feliratok reklámok, utca és házszámtáblák jelenjenek meg. A feliratoknak, reklámoknak utcanév-tábláknak egységességet kell tükrözniük legalább települési karakterenként.
- Kerüljük a harsány színek és az indokoltnál nagyobb, terjengős méretek alkalmazását.
- A fényreklámok elhelyezése a történeti településrészen tiltott, más részen is településképi jóváhagyáshoz kötött, de nem javasolt.
- A matricázott és festett feliratú reklámoknak napfény és időjárásállónak kell lenniük, az öregedést jól kell viselniük.
- A kézzel felírt reklámszövegek csak vendéglátó-helyeken, és csak mobil táblákra helyezhetők el, ideiglenes jelleggel.
- Ne feledjük a jó reklám sosem hivalkodó és túldíszített.

Festett cserép házszám

6 Építészeti útmutató
ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

TORNÁCOK, ELŐTETŐK

A tornác népi építészetünkben gyakran alkalmazott átmeneti tér, ahol a szabadban lehetünk és közben védettséget élvezünk az eső, szél és napsütés ellen. Kiváló helyszín lehet kikapcsolódásra, munkavégzésre, vagy raktározásra is.
Szigetmonostor településmagjában találkozhatunk ezzel a megoldással, ahol a cseréppel fedett tető alatt bújik meg a tornác. A tető szimmetrikusan, mindkét oldalt egyenletesen fut le az ereszig. Madártávlatból nem kiolvasható, hogy tornácos házzal állunk-e szemben.
Előtetőknél a műanyag/eternit hullámlemez és az üveg használatát nem javasoljuk, mert ezen anyagok nem illeszkednek jól a falazott szerkezetű házakhoz, valamint csúnyán öregszenek. Felületükön könnyen meglátszik a kosz, így gyakori tisztítást igényelnek. Helyettük javasolt megoldás a cseréptető túlnyújtása, illetve az alkalmazott tetőfedés anyagával fedett előtető, és a természetes anyagok használata.

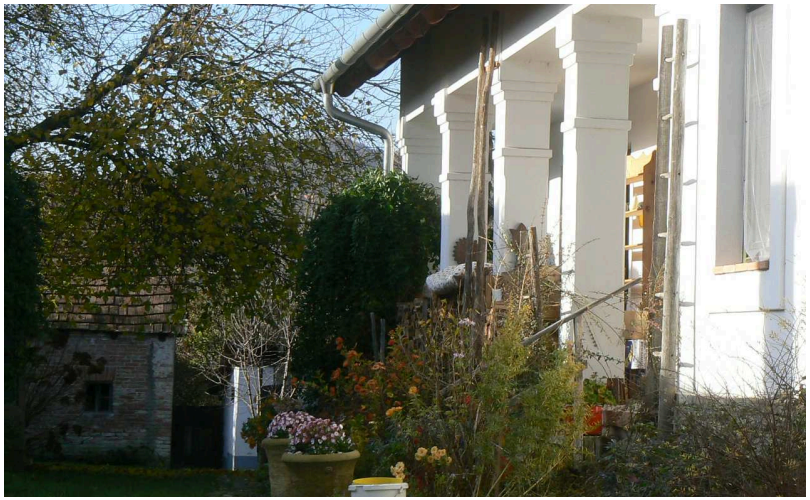

TORNÁCOK, ELŐTETŐK KIALAKÍTÁSÁNAK SZEMPONTJAI:

- a vékony, ritka pillérek, oszlopok kerülendők
- törekedjünk falazott, vakolt oszlopok alkalmazására
- a tornác, előtető fedése a főépületével megegyező legyen
- kerüljük a tornác beüvegezését, beépítését
- utcai homlokzaton kerüljük a hosszan előrenyúló előtetők alkalmazását
- ne építsünk házunkra sok előtetőt , erkélyt

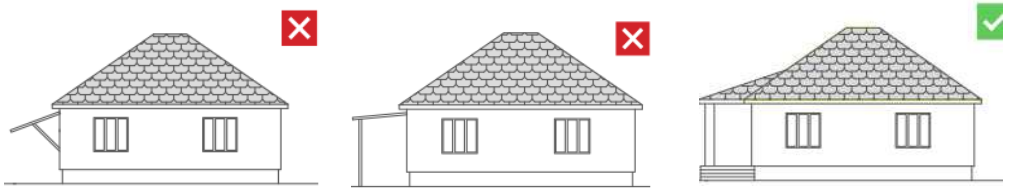

6 Építészeti útmutató
ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

KÉMÉNYEK

A mai szabályozások miatt gyakori az aránytalanul keskeny kémény. Sokszor szerelt, fém kivitelben.
Gázkémény csak burkolt, vakolt, fehérre festett kémény építendő. Új építésnél vakolatlan téglakémény is kialakítható.

ÉPÜLETGÉPÉSZETI ELEMEK ELHELYEZÉSE

Épületgépészeti elemek (pl. légkondicionáló külső egysége), tányérantenna elhelyezésére ne az utcai, látszó homlokzatot válasszuk, hanem az inkább a kevésbé frekventált felületekre kerüljenek.

6 Építészeti útmutató

ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

TÉRBURKOLATOK, UTAK, JÁRDÁK

A történeti településrészen, de különösen a fő utcában, az épületek korához illő utca és járdaburkolatok használata való. Ezek leginkább kváderre faragott kis és nagykockakövek, szabálytalan terméskövek ill fagyálló téglaburkolatok, esetleg időtálló akác vagy tölgyfa. A kertvárosi részen járdának már inkább illő a mosott beton-lapburkolat, kiselemes kőhatású betonburkolat ill. aszfalt, amit esetleg tagolhatunk elemes sávokkal. Nagyjából ugyanez érvényes Horány egész területére is. Az átalakuló területen a fő szempont az épület anyaghasználatához ill. a terület jellegéhez való igazodás, ez az ami a térburkolat anyagválasztásánál dönt. A külterületen aszfalt helyett szóba jöhet a makadám ill. a zúzottkő hengerelve ill. a martaszfalt útburkolat. Külterületen járdát nemigen építünk, de ha szükség van rá, akkor a környezet jellege határozza meg, és a tartósság.

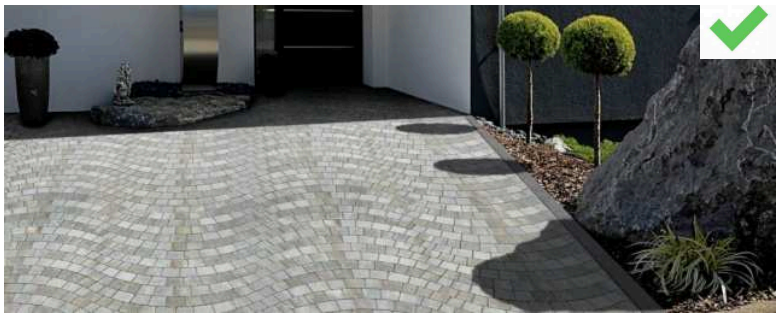

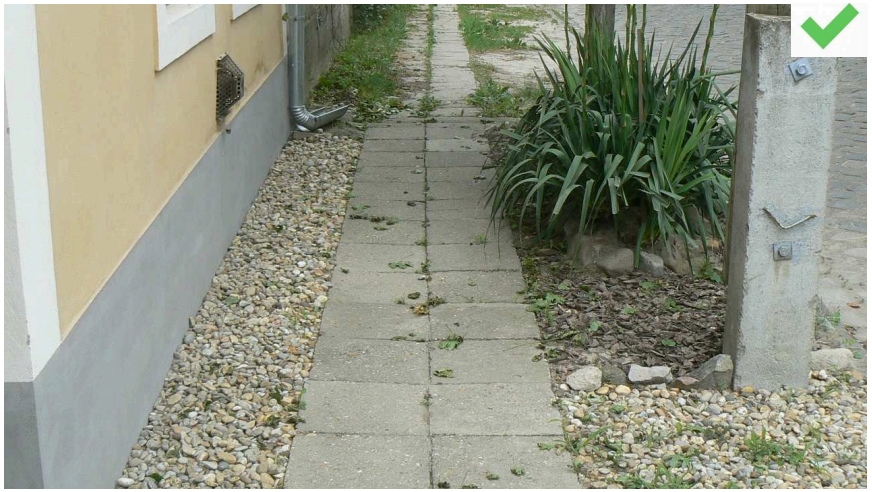

6 Építészeti útmutató

ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

TETŐTÉRI ABLAKOK

6 Építészeti útmutató
FALUSIAS KARAKTER

KERÍTÉSEK, KAPUK

A településkép szempontjából a kerítések kitüntetett szereppel bírnak, mivel az épületekhez hasonlóan horizontmagasságban „zárnak", s mint vertikális „térfalak" erőteljesen jelennek meg az általunk érzékelt közterület határfelületeként. Ezért felépítésük, anyaguk, struktúrájuk, s áttörtségük fontos település karaktert meghatározó elem.

A kerítés anyaghasználatát, formai megjelenését tekintve törekedjünk az egyszerűségre, mindig igyekezzünk, hogy illeszkedjen a táj és az utca karakteréhez, illetve ne haladja meg a megengedett 2 métert. Az egyszerű, függőleges kiosztású léckerítés alkalmazása jó megoldás.

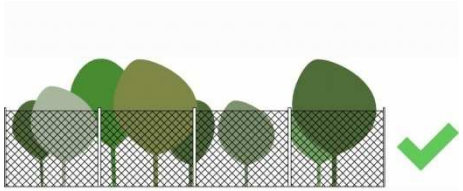

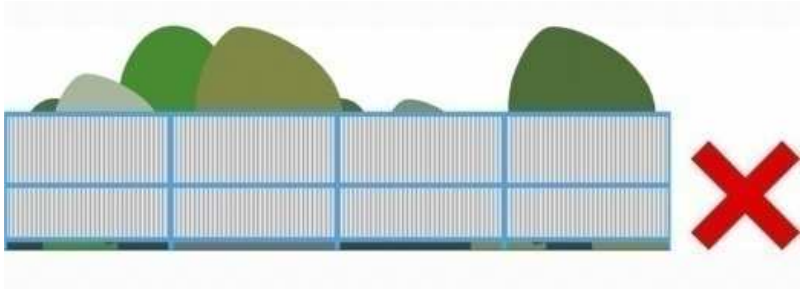

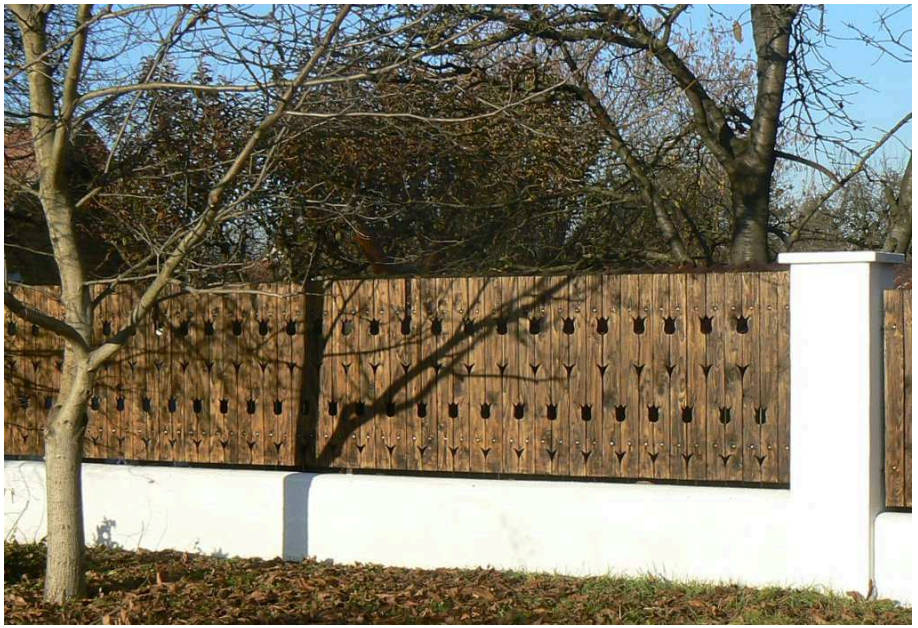

6 Építészeti útmutató
FALUSIAS KARAKTER

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják, sajátos karaktert kölcsönöznek nekik. A zárt épület-tömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt.
A népi építészet házain, régi középületeken fából készült, jellemzően kétszárnyú osztott, 2:3 arányú ablakokat, ajtókat használtak. Jellemző a faragott díszítés a vízszintes osztásban, sok esetben a nyílászárók alatt, illetve feletti szegélyezés.
Napjainkban igen fontos szempont lett az energetikailag jobb hőszigetelő üvegezés használata, a szúnyogháló és a betörésvédelmet biztosító eszközök, árnyékolók.
Az új házak hőszigetelő ablakainál olyan beépítési módot javasolunk, ami minél többet kitakar a vastag, monstrum tokszerkezetből, hogy a homlokzatunk könnyedebb hatást keltsen, valamint megfelelő zsalugáterrel, vagy külső spalettákkal tartható az egységes, szép megjelenés.

6 Építészeti útmutató
FALUSIAS KARAKTER

TETŐK ÉS TÖMEGFORMÁLÁS

Szigetmonostor lakóépületei a Falusias karakterű területen egyszerű tömegűek, magas-, oromfalas nyeregtetős, vagy kontyolt nyeregtetős, tájba illő, a meglévő hagyományos épületekhez igazodó, egyszerű tömeg és téralakítású épületek legyenek, 35-45° közötti tetőhajlásszöggel, jellemzően az utcára merőleges tetőgerinccel.
A tetőfedés anyaga ne legyen táblás, lemezfedés, a hagyományos elemes, cserépfedés javasolt.

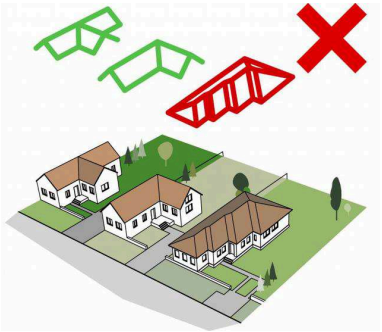

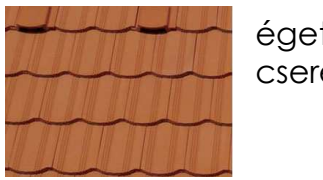

égetett cserép

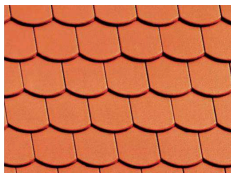

beton-cserép

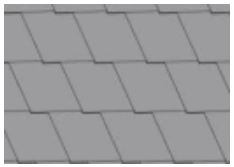

sík-pala

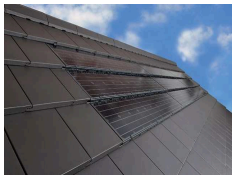

napelem-cserép

cserép-lemez

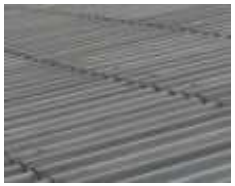

hullám-pala

trapéz-lemez

bitumenes-lemez

6 Építészeti útmutató
KERTVÁROSI KARAKTER

KERÍTÉSEK, KAPUK

A kerítés anyaghasználatát, formai megjelenését tekintve törekedjünk az egyszerűségre, mindig igyekezzünk, hogy illeszkedjen a táj és az utca karakteréhez, illetve ne haladja meg a megengedett 2 métert.
Törekedjünk természetes anyag- és színhasználatra: fa, kő, tégla, esetleg épített, visszafogottan színezett vakolt lábazat alkalmazandó.
A kerítés ne domináljon az épülettel szemben.
Kerítésünk fa felületei megegyezőek legyenek házunk homlokzatán látszó fa felületekkel (pl. homlokzat burkolat, ereszdeszka), és az ajtókkal, ablakokkal. A fa felületeket legfeljebb kétféle színre színezzük.
A kerítés elemei harmonizáljanak egymással!
Soha ne építsünk tömör kerítést!

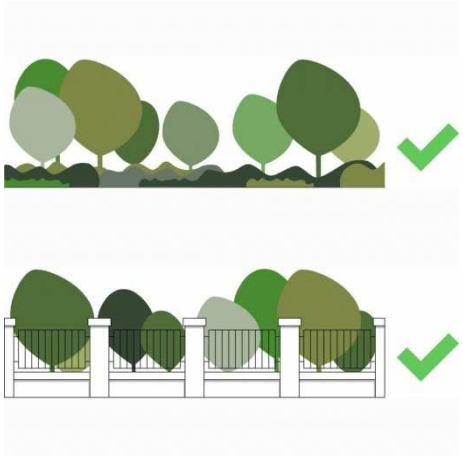

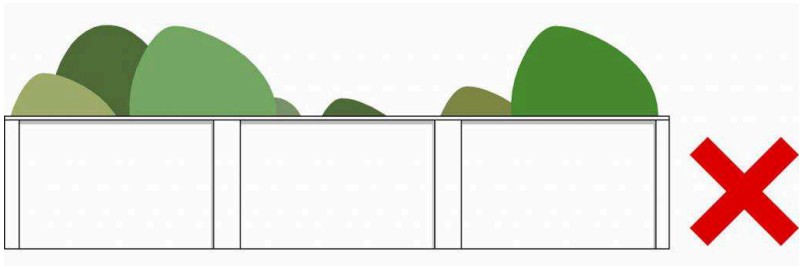

6 Építészeti útmutató
KERTVÁROSI KARAKTER

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják, sajátos karaktert kölcsönöznek nekik. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt.

Napjainkban igen fontos szempont lett az energetikailag jobb hőszigetelő üvegezés használata, a szúnyogháló és a betörésvédelmet biztosító eszközök, árnyékolók.

A Kertvárosias lakóterületek új házainak hőszigetelő ablakainál olyan beépítési módot javasolunk, ami minél többet kitakar a vastag, monstrum tokszerkezetből, hogy a homlokzatunk könnyedebb hatást keltsen, valamint megfelelő zsalugáterrel, vagy külső spalettákkal tartható az egységes, szép megjelenés.

6 Építészeti útmutató
KERTVÁROSI KARAKTER

TETŐ ÉS TÖMEGFORMÁLÁS

Szigetmonostor lakóépületei a kertvárosias karakterű területen tájba illő, egyszerű tömeg és téralakítású épületek legyenek, 30-45° közötti tetőhajlásszöggel. A tetőfedés anyaga ne legyen táblás fedés. Kerüljük a bonyolult tetőidomokat! A tető ne domináljon a homlokzattal szemben! A tető színe harmonizáljon az épület és kerítés színeivel!

égetett cserép

beton-cserép

korcolt fém-lemez

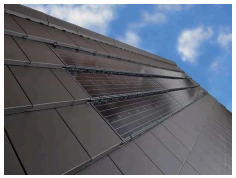

napelem-cserép

cserép-lemez

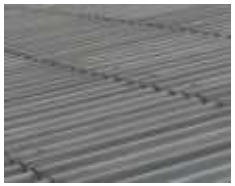

hullám-pala

trapéz-lemez

bitumenes-lemez

6 Építészeti útmutató

HOGYAN ÚJÍTSUNK FEL, ÁLLÍTSUNK HELYRE?

A történeti karakterű területen lévő épületek nagy része még visszaalakítható lenne igen egyszerű eszközökkel az eredeti állapotába, főként ami az utcai homlokzatokat illeti. Sokszor elegendő egy-egy ablak és ajtócsere az eredeti szerint újragyártva, a vakolat-architektúra helyreállítása és újra eredeti szépségében gyönyörködhetünk az emberléptékű falusi házainkban, amik az épített örökségünk egy-egy gyöngyszemének újraélesztését jelenti az adott helyen, megőrizve és erősítve a korábban jellemző faluképet, és települési karaktert. Ezt felismerve az önkormányzat támogatási rendszert működtet ezen épületek felújításának ösztönzésére. Az első teendő a tájékozódás, melyben a települési főépítész tud segíteni. A második az építtetői elhatározás, a harmadik a megfelelő építész megkeresése. A negyedik a részletekre kiterjedő felújítási terv készítése, és az alkalmas kivitelező kiválasztása. Ha mindez együttvan, az eredmény nagyjából hasonló lehet az alább bemutatott példákhoz.

Fő utca 47. felújítás előtt

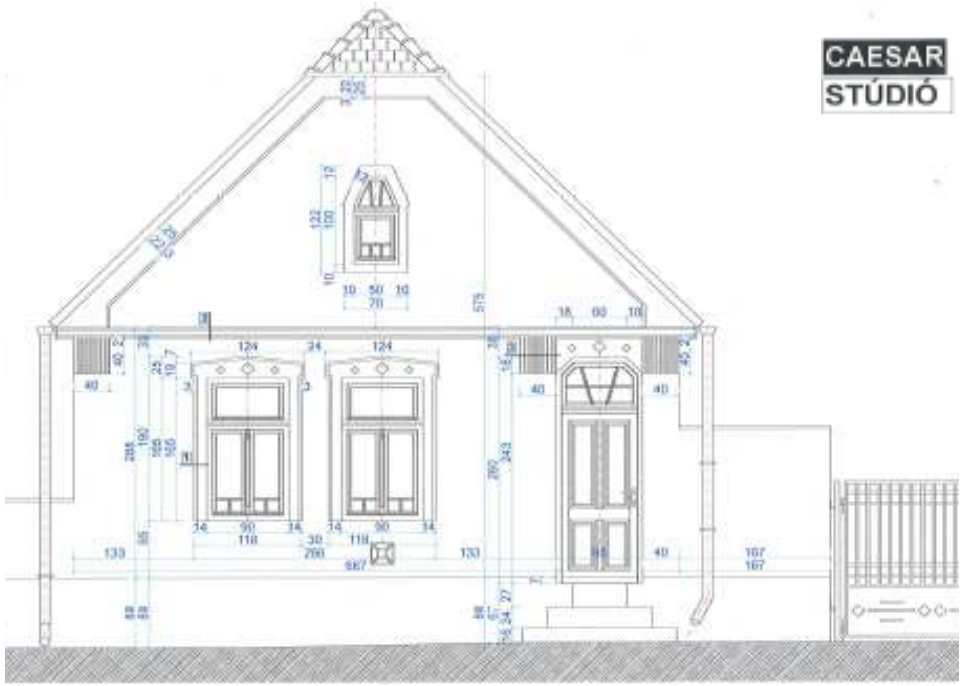

Herrer-y M. Caesar építész munkája

Fő utca 47. felújítási terv

Fő utca 47. felújítás után

Fő utca 18. felújítás előtt

Herrer-y M. Caesar építész munkája

Fő utca 18. felújítás után

Fő utca 5. felújítás előtt

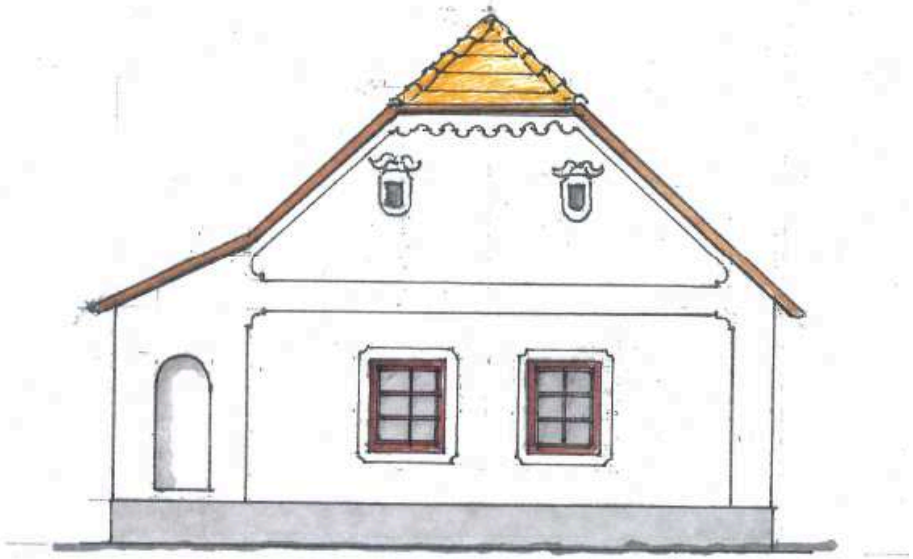

Fő utca 5. felújítás után

Petőfi u. 10. felújítás előtt

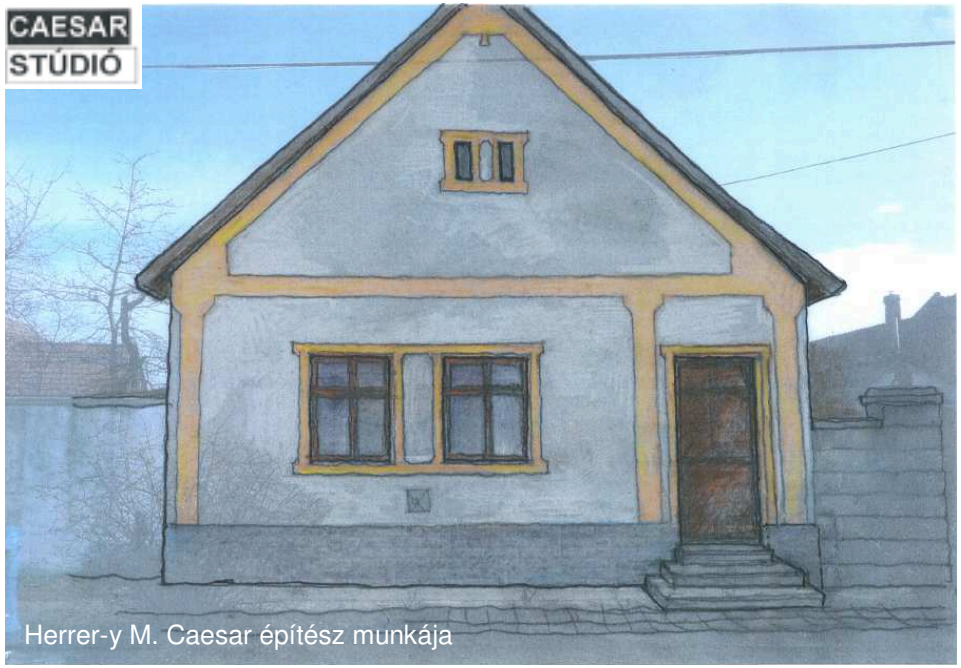

Petőfi u. 10. felújítás után

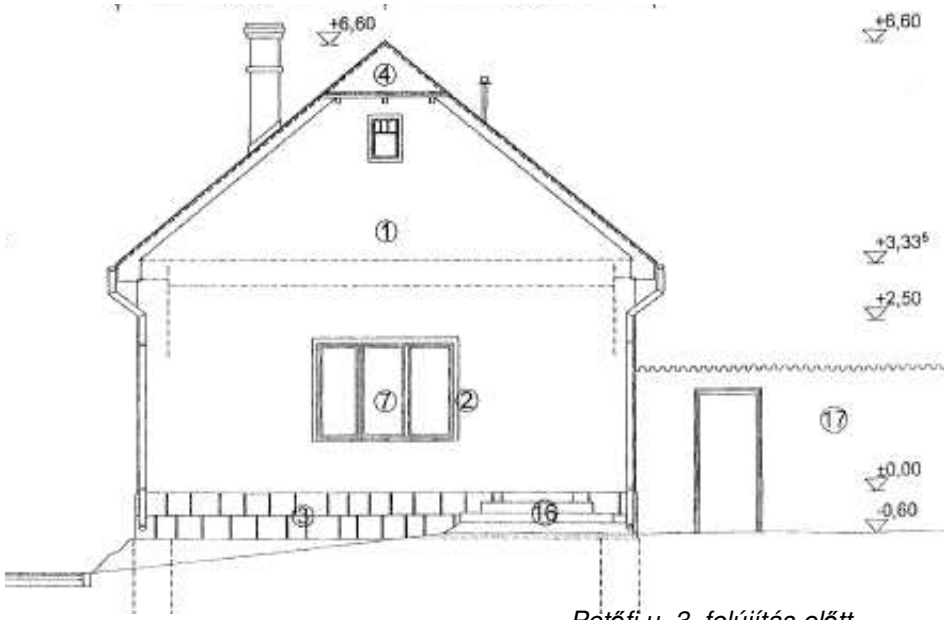

Petőfi u. 3. felújítás előtt

Varga F. István és Józsa Mária építészek munkája *Petőfi u. 3. felújítás után*

7 Kortárs példák

FALUSIAS KARAKTER

Ady Endre u. 4

Damjanich u. 43

Modern falusi családi ház

7 Kortárs példák KERTVÁROSI KARAKTER

Budakeszi, passzív ház

Családi ház, Zengővárkony

Óbuda, családi ház

Zsámbék, családi ház

7 Kortárs példák KÖZÖSSÉGI ÉPÜLETEK

Református templom Budakeszi

Budakalász, Bölcsőde

Közösségi ház, Vácduka

Bölcsőde, Aszód

7 Kortárs példák GAZDASÁGI ÉPÜLETEK

Nyíradony, szénatároló

Lindab szerkezetű mezőgazdasági csarnokok

Erdészeti épület, Bakonyerdő Zrt

Állattartó épület

7 Kortárs példák KÜLTERÜLETI KARAKTER

Lakó- és gazdasági épület, Szlovénia

állattartó épület, Szlovákia

Lakó- és gazdasági épület, Szlovénia

állattartó épület, Dánia

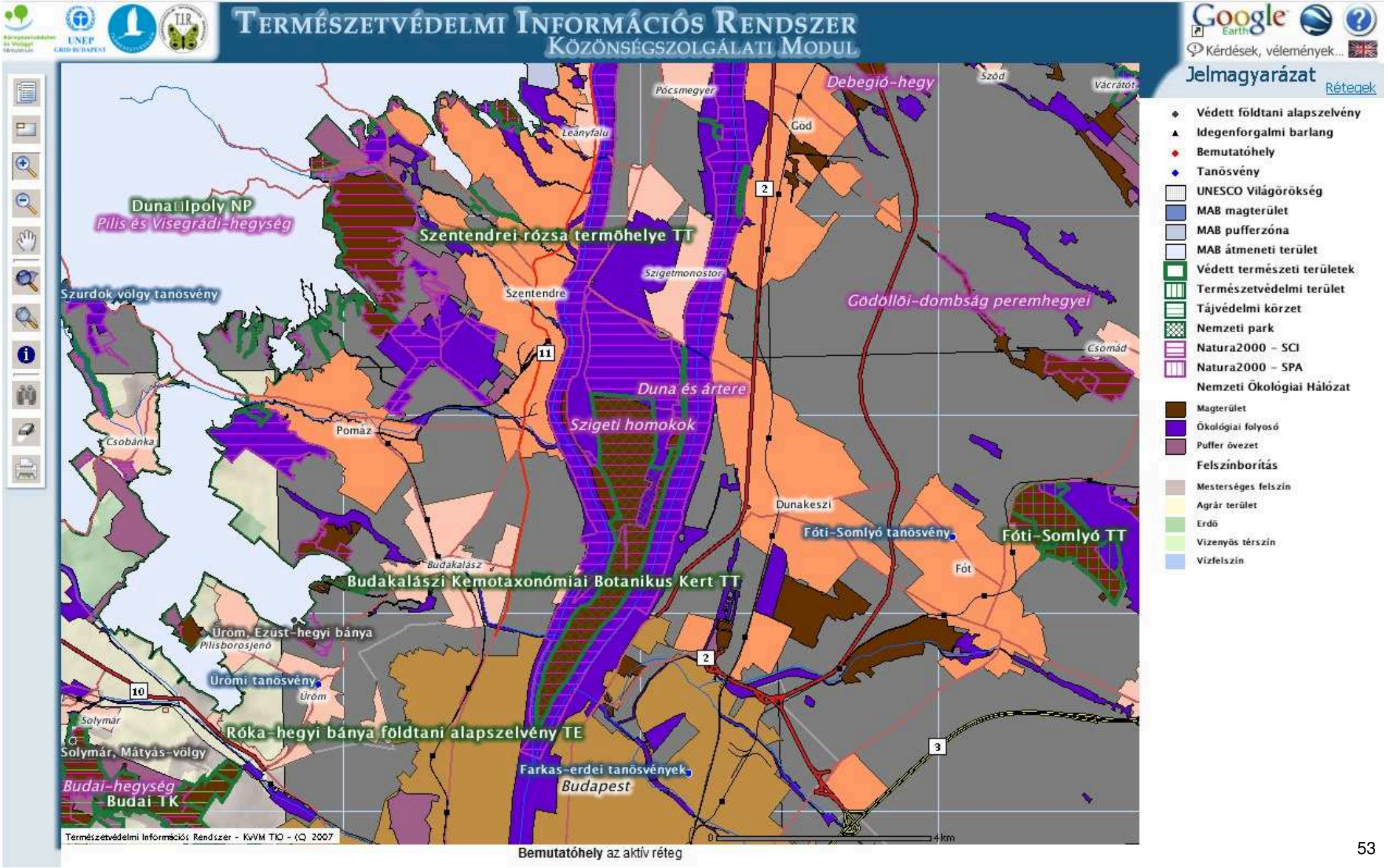
TERMÉSZETVÉDELMI INFORMÁCIÓS RENDSZER
KÖZÖNSÉGSZOLGÁLATI MODUL
Google Earth
Kérdések, vélemények...
Jelmagyarázat
Rétegek
Védett földtani alapszelvény
Idegenforgalmi barlang
Bemutatóhely
Tanösvény
UNESCO Világörökség
MAB magterület
MAB pufferzóna
MAB átmeneti terület
Védett természeti területek
Természetvédelmi terület
Tájvédelmi körzet
Nemzeti park
Natura2000 - SCI
Natura2000 - SPA
Nemzeti Ökológiai Hálózat
Magterület
Ökológiai folyosó
Puffer övezet
Felszínborítás
Mesterséges felszín
Agrár terület
Erdő
Vizenyős térszín
Vízfelszín
Pilis és Visegrádi-hegység
Szentendrei rózsa termőhelye TT
Szurdok völgy tanösvény
Szentendre
Szigetmonostor
Gödöllői-dombság peremhegyei
Duna és ártere
Szigeti homokok
Pomáz
Csobánka
Dunakeszi
Fóti-Somlyó tanösvény
Fóti-Somlyó TT
Fót
Budakalászi Kemotaxonómiai Botanikus Kert TT
Üröm, Ezüst-hegyi bánya
Pilisborosjenő
Ürömi tanösvény
Üröm
Solymár
Róka-hegyi bánya földtani alapszelvény TE
Solymár, Mátyás-völgy
Farkas-erdei tanösvények
Budapest
Budai-hegység
Budai TK
Debegió-hegy
Pócsmegyer
Leányfalu
Göd
Szód
Vácrátót
Csomád
Budakalász
Természetvédelmi Információs Rendszer - KvVM TIO - (C) 2007
0
4 km
Bemutatóhely az aktív réteg

8 Természeti örökségünk

Szigetmonostoron három különálló gyepeket és erdőket magába foglaló terület került természetvédelmi oltalom alá 1997-től a Duna-Ipoly Nemzeti Park megalapításával. A védetté nyilvánítás célkitűzése „a Duna és az Ipoly térségében a folyók és mellékvízrendszerük, a védettséggel érintett területek természeti értékeinek, a felszíni és felszín alatti vízkészleteinek, az érintett területek erdeinek, termőtalajának és más megújuló természeti erőforrásainak, gazdag élővilágának, tájképi és történelmi emlékeinek a védelme”. A Nemzeti Ökológiai Hálózat magterülete szinte egybeesik a nemzeti park területével, az ökológiai folyosója pedig a magterületet körbevéve biztosítja az összeköttetést a három különálló nemzeti park terület között, melyek közül a legnagyobbat a település belterületétől délre fekvő erdők alkotják. A településen megtalálható harmadik természetvédelmi kategória az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 terület, amelynek része a Duna és ártere, Valamint a Szigeti homok nevű kiemelt jelentőségű különleges természet-megőrzési terület.

A képeket Bőhm Éva Irén készítette.

8 Természeti örökségünk

A VÍZKELŐI-TÓ

Az 1991-ben rekordmagasságú árvíz következtében a Szentendrei-szigeten a gát átszakadt. A védekezéshez szükséges homokzsákok feltöltése során keletkezett egy mélyedés ami részben feltöltődött vízzel és megtelt élettel. Ez a Vízkelői-tó. Először a Duna menti árterekre jellemző növénytársulás alakult itt ki, a fűz-nyár ligeterdő, szürke és fekete nyarakkal, fehér és bokor fűzekkel és a védett dunai csillagvirággal. Majd az állatok is megjelentek. Leggyakoribb faja a tőkésréce, de jellemző még a szürkegém, a jégmadár, a kecskebéka, a vöröshasú unka, a mocsári teknős, ami egy Natura 2000 jelölőfaj és igazi büszkeség, hogy fekete gólyát is láttak már itt. A tó vízszintje ingadozó, jelentősen függ a Duna vízállásától, áradások alkalmával számos növény- és állafajt hozhat magával a víz, lehetővé téve megtelepedésüket.

A Klímapark Projekt keretében 2015-ben létesült a négy állomásos tanösvény és a madármegfigyelő pont.

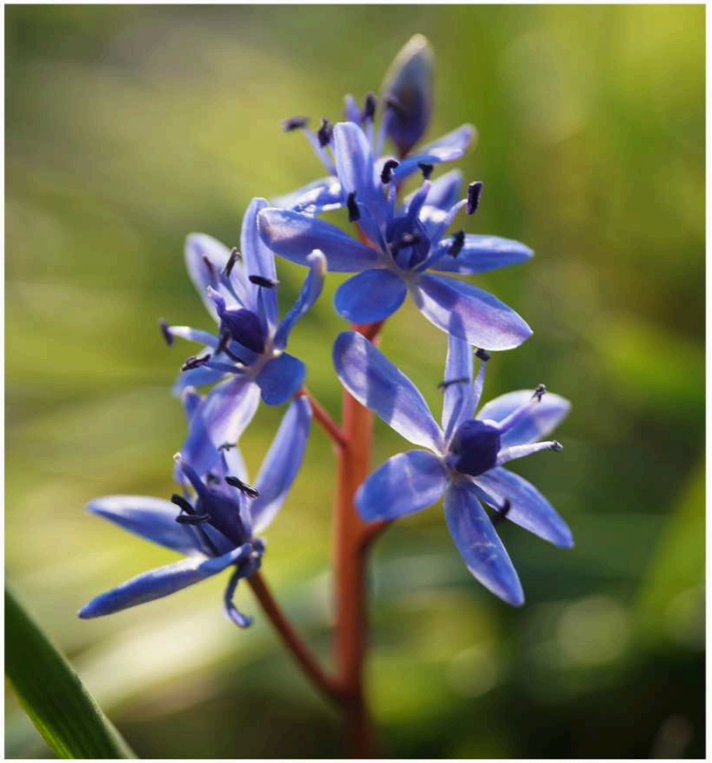

A képeket Halász Alexandra természetfotós készítette

8 Természeti örökségünk

TÁJHASZNÁLAT

Szigetmonostor egész közigazgatási területe tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendőnek minősül, vagyis mind a belterület, mind pedig a külterület olyan esztétikai értékkekkel bír, melyek megőrzése megkülönböztetett fontosságú.

Szigetmonostor területének jelentős része erdővel borított és a településmagtól délre található a legnagyobb összefüggő erdőfolt. Rendeltetés szempontjából gazdasági és védelmi erdők egyaránt megtalálhatóak itt. A táj adottságaiból fakadóan a homoki erdősztyepp-erdők homoki gyepekkel helyenként mozaik szerűen váltják egymást. A Duna mentén ismét egy sajátos erdőtársulást ismerhetünk meg, mégpedig az ártéri ligeterdőket. A Szentendrei úttól délre az erdők a Duna Ipoly Nemzeti Park fennhatósága alá tartoznak, védettség alatt állnak. Az erdőterületek védelme nem csupán természetvédelmi szempontból, de az értékes vízbázis védelmi miatt is fontos. Javasolt állományalkotó fafajok a szigeten természetesen előforduló fafajok. A fehér fűz (Salix alba), a fekete nyár (Populus nigra), a fehér nyár (Populus alba), szürkenyár (Populus x canescens), a hamvas éger (Alnus incana), a vénic szil (Ulmus laevis), a kocsányos tölgy (Quercus robur), a magas kőris (Fraxinus excelsior) és a vadkörte (Pyrus pyraster).

Gyepek és kaszáló rétek jelentős arányban találhatóak a településen, főként annak déli részén. Homoki- és löszpusztagyepek is jellemzőek itt, melyek sok védett növénynek adnak otthont. Úgy mint a pusztai meténg, a homoki kikerics, a homoki cickafark, a báránypirosító vagy a homoki árvalányhaj. A homoki gyeptársulások sérülékenyek, ezért szükséges számukra a természetvédelmi oltalom. A kaszálórétek fenntartása csak rendszeres kaszálással lehetséges, ugyanis annak elmaradása esetén ezek a területek becserjésednek, majd beerdősülnek, mivel ezen területek egykor erdők felszámolásával jöttek létre. A kaszálók karakterének megtartása érdekében szükséges a rendszeres kaszálás.

Szántóföldi növénytermesztés főként a belterülettől északra és keletre jellemző, összességében nem jelentős a településen, a vízbázis- és természetvédelmi területhasználati korlátozások miatt. Javasolt további szántó területek művelési ágának gyepre, gyümölcsösre vagy erdőre változtatása és biogazdálkodás folytatása, mivel azok kevesebb negatív hatást gyakorolnak a környezetükre. Az intenzív mezőgazdasági művelés ugyanis a termőtalaj pusztulásához, elsavanyodásához vezethet és az alkalmazott kemikáliák a talajba mosódva a felszíni, felszín alatti vizeket, ivóvízforrásokat elszennyezhetik.

A lakott terület két meghatározó részre bontható. Az egyik Szigetmonostor, a történeti településmag. Arculatát jelentősen meghatározza a három temploma, melyek közül katolikus templom és a plébánia is műemlék jellegű épület. A másik településrész Horány, ami a sziget keleti oldalán található, a Duna partján. Egykor még üdülőfalu volt, mára már lakóövezetnek számít. Horány nevezetessége a IV. századból származó római őrtorony maradványai.

8 Természeti örökségünk

TÁJHASZNÁLAT

Települési térség

Szántó

Vízparti területek

Homokigyep erdővel a háttérben (Bőhm Éva Irén felvétele)

8 Természeti örökségünk

UTCÁK TEREK PARKOK

A település, az utcák tájba illesztéséhez alkalmazzunk háromszintes növényállományt, csakúgy mint kertben. A fák kiemelt fontosságúak az épített környezet merev vonalainak lágyításában. Ahol van tér, nyugodtan alkalmazzunk nagy termetű fákat. Keskenyebb utcákban, légkábelek alatt törekedjük a maximum 4m magasra növő egyedeket alkalmazni. A fafaj tudatos kiválasztása segít abban, hogy a későbbiekben a fenntartás, az ágak visszavágása se a tulajdonosnak, se a közműszolgáltatónak ne okozzon gondot. Cserjék ültetésénél ügyeljünk arra, hogy azok a járdára, útra ne lógjanak rá és az utak beláthatóak maradjanak.

8 Természeti örökségünk

UTCÁK TEREK PARKOK

Az utcabútorok kiválasztánál vegyük figyelembe, hogy Szigetmonostor a Duna által közrezárt, természeti szépségeiről nevezetes területen fekszik. Illeszkedjünk ehhez az utcabútorok kiválasztásánál is és törekedjünk a természetes anyagok és színek használatára. Egy téren, parkon belül kifejezetten fontos az egységes látvány, ezért legyenek a padok, hulladékgyűjtők, növényládák árnyalatukban és stílusukban hasonlóak. Az egységes arculat jegyében a legjobb, ha az egész településen hasonló berendezéseket alkalmazunk. Közterületen a strababírás és időtállóság is fontos tényező.

8 Természeti örökségünk

MADÁRBARÁT PARK

A Szigetmonostori Faluszépészeti Egylet gondozásában, a Szigetmonostori Önkormányzat és a Nemzeti Civil Alap támogatásával valósult meg a Madárbarát park. A helyi lakosok és az ide látogatók megismerkedhetnek a Szentendrei-sziget őshonos növényzetével és az itt élő madarakkal. Alaposan kiválasztott növényfajok, madárodúk és etetők gondoskodnak szárnyas barátaink idecsalogatásáról.

8 Természeti örökségünk

KOSSUTH TÉR

Szigetmonostor fogadótere, ami a Pócsmegyer és a Határcsárdai komp felől érkezőket fogadja. A Fő utca és a Rákóczi utca fogja közre a háromszög alakú parkot, melynek legkarakteresebb elemei a platánfák. A hatalmas fák árnyékában kapott helyet a Vízbefúltak kopjafája, mely az 1865. április 6-i tragédia áldozatainak állít emléket. A kopjafát a szigetmonostori Nosztalgia Klub állíttatta.
2005-ben Nagy Kristóf szobrászművész alkotását helyezték el a helyiek a téren, emléket állítva az 1848-as szabadságharc elesetteinek.

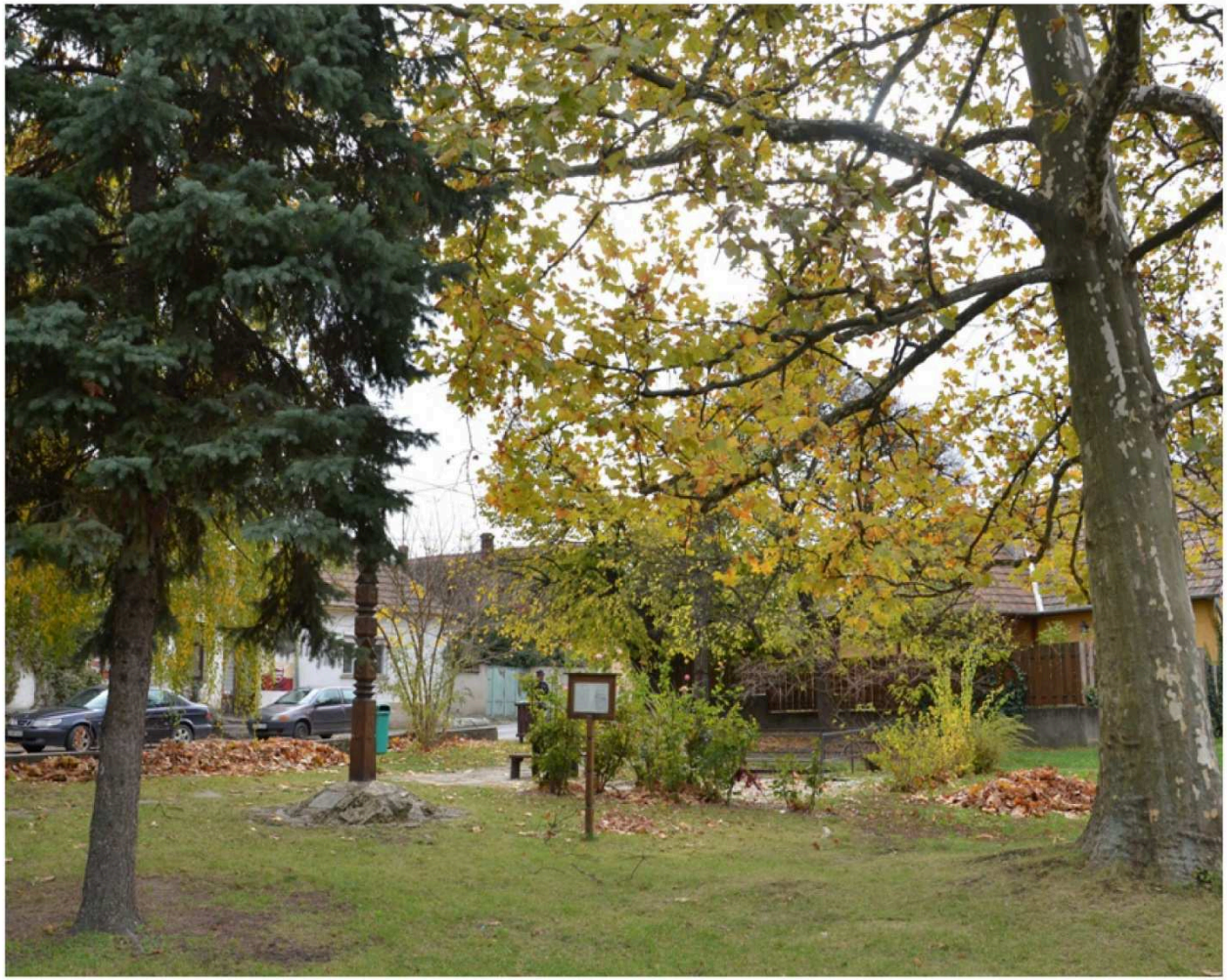

8 Növényalkalmazás

Szigetmonostor a Duna öntésterületén kialakult hordaléktalajok különböző rétegein fekszik, mely jellemzően homokos, mélyebben kavicsos, helyenként jól tömörödött homokos agyag. A felső 1-1,5m régeg általában laza szerkezetű, jó vízelvezető képességű. Ebből kifolyólag a homokos és jó vízelvezetésű talajt kedvelő növények fogják itt jól érezni magukat. Éghajlata mérsékelten-meleg, mérsékelten száraz és enyhe telű.

Milyen legyen a kert?

- Alkalmazzunk őshonos növényeket, mert ezzel megőrizzük az évszázadok során kialakult természetes növénytársulásokat, a tájra jellemző flórát.
- Kerüljük az agresszívan terjedő növények alkalmazását, mert azok kivadulhatnak a természetbe, elveszik az őshonos növényeink életterét és veszélyeztetik azok fennmaradását.
- Alakítsunk ki háromszintes növényállományt, vagyis legyen gyep, cserje és fa is a kertünkben, így lesz annak igazán természetes megjelenése.
- Törekedjünk arra, hogy a választott növényekkel a házat tájba illesszük, mert sokkal inkább részévé válik egy ház a tájnak, ha növények veszik körül, főleg ha a növények maguk is tájbaillőek. Nem tájbaillőek például a tuják és fenyők.
- Kerüljük a sok örökzöld használatát, mert azok előfordulás többnyire nem természetes Magyaroszágon. Kivételt képez a közönséges boróka és a közönséges tiszafa. Ezeket alkalmazzuk bátran. Kerüljük a tuják, hamisciprusok, leylandi ciprus és fenyők ültetését.
- Keskeny helyen alkalmazzunk honos kúszónövényeket (borostyán, komló) térhatárolásra.
- Az utcafrontra, olyan növényeket ültessünk, amik nem zavarják a járdán elhaladó gyalogosokat, illetve nem lógnak rá az útra.
- Légkábelek alatt az utcafronton és telken belül is olyan növényeket ültessünk, melyek magassága kifejlett korukban sem haladja meg a 4 métert. A magas növényzet belenőhet a vezetékekbe, erős szél esetén károsíthatja azokat, illetve a legfontosabb szempont, hogy balesetveszéleyesek. Gondoskodjunk arról, hogy a vezetékeket fára mászva ne lehessen megközelíteni.
- Válasszunk olyan dísz- és haszonnövényeket, melyek ellenállóak a betegségekkel szemben.
- Válasszunk olyan növényeket, melyek élelmet és rejtekhelyet biztosítanak más élőlényeknek, így komplex ökoszisztémát alkotnak. Törekedjünk a biológiai sokféleség meglétére kertünkben. Csak szükség esetén alkalmazzunk kemikáliákat, mert azok felboríthatják a biológiai egyensúlyt és a vízkészletre is káros hatással lehetnek.

8 Növényalkalmazás

Ajánlott évelők

Kismeténg
Vinca minor

Májusi gyöngyvirág
Convallaria majalis

Színeváltó kutyatej
Euphorbia polychroma

Szibériai nőszirom
Iris siberica

Korai kakukkfű
Thymus praecox

Hegyi ternye
Alyssum montanum

Borsos varjúháj
Sedum acre

Csillagőszirózsa
Aster amellus

Szártalan kankalin
Primula vulgaris

Gyepes sédbúza
Deschampsia cespitosa

Deres csenkesz
Festuca pallens

Csomós harangvirág
Campanula glomerata

Ajánlott kúszónövények

Közönséges borostyán
Hedera helix

Komló
Humulus lupulus

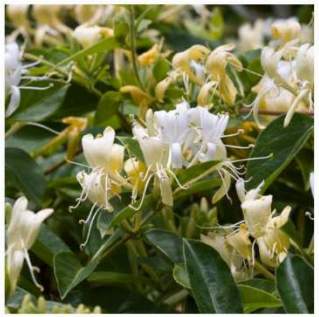

Jerikói lonc
Lonicera caprifolium

Erdei iszalag
Clematis vitalba

Szőlő
Vitis vinifera

Futórózsák
Rosa sp.

8 Növényalkalmazás

Ajánlott cserjék és fák

Ükörkelonc
Lonicera xylosteum

Cserszömörce
Cotinus coggygria

Veresgyűrű som
Cornus sanguinea

Seprűzanót
Cytisus scoparius

Közönséges fagyal
Ligustrum vulgare

Közönséges bodza
Sambucus nigra

Kányabangita
Viburnum opulus

Ostorménfa
Viburnum lantana

Közönséges boróka
Juniperus communis

Közönséges tiszafa
Taxus baccata

Korai juhar
Acer platanoides

Tatárjuhar
Acer tataricum

Magas kőris
Fraxinus excelsior

Közönséges dió
Juglans regia

Vadalma
Malus sylvestris

Kocsányos tölgy
Quercus robur

Madárberkenye
Sorbus aucuparia

Fehér nyár
Populus alba

8 Növényalkalmazás

Légvezetékek alatt alkalmazható fák

Gömbjuhar
Acer platanoides ‘Globosum’

Virágos kőris
Fraxinus ornus ‘Mecsek’

Gömb csepleszmeggy
Prunus fruticosa ‘Globosa’

Liszetsberkenye
Sorbus aria

Borbási berkenye
Sorbus borbasii

Pirosvirágú galagonya
Crataegus laevigata
‘Paul’s Scarlet’

Kerülendő agresszíven terjedő növények

Fehérakác
Robinia pseudoacacia

Amerikai kőris
Fraxinus pennsylvanica

Bálványfa
Ailanthus altissima

Cserjés gyalogakác
Amorpha fruticosa

Kései meggy
Padus serotina

Zöldjuhar
Acer negundo

8 Növényalkalmazás

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságának növényajánlása

Fenyőfélék

Közönséges boróka (Juniperus communis)
Közönséges tiszafa (Taxus baccata)

Fák

Korai juhar (Acer platanoides)
Mezei juhar (Acer campestre)
Hegyi juhar (Acer pseudoplatanus)
Tatárjuhar (Acer tataricum)
Mézgás éger (Alnus glutinosa)
Hamvas éger (Alnus incana)
Közönséges nyír (Betula pendula)
Pelyhes nyír (Betula pubescens)
Közönséges gyertyán (Carpinus betulus)
Mogyoró (Coryllus avellana)
Egybibés galagonya (Crataegus monogyna)
Kétbibés galagonya (Crataegus laevigiata)
Közönséges bükk (Fagus sylvatica)
Magas kőris (Fraxinus excelsior)
Magyar kőris (Fraxinus angustifolia ssp.pannonica)
Virágos kőris (Fraxinus ornus)
Homoktövis (Hippophaé rhamnoides)
Közönséges dió (Juglans regia)
Vadalma (Malus silvestris)
Csertölgy (Quercus cerris)
Magyar tölgy (Quercus frainetto)
Kocsányos tölgy (Quercus robur)
Kocsánytalan tölgy (Quercus petraea)
Molyhos tölgy (Quercus pubescens)
Mandulalevelű fűz (Salix trianda)
Babérfűz (Salix pentandra)
Kecskefűz (Salix caprea)
Rekettyefűz (Salix cinerea)
Parti fűz (Salix eleagnos)
Csigolyafűz (Salix purpurea)
Lisztes berkenye (Sorbus aria)
Madárberkenye (Sorbus aucuparia)
Házi berkenye (Sorbus domestica)
Barkóca berkenye (Sorbus torminalis)
Fehér nyár (Populus alba)
Szürke nyár (Populus canescens)
Rezgő nyár (Populus tremula)
Fekete nyár (Populus nigra)
Vadcseresznye (Prunus avium)
Májusfa (Prunus padus)
Vadkörte (Pyrus pyraster)
Kislevelű hárs (Tilia cordata)
Ezüst hárs (Tilia tomentosa)
Nagylevelű hárs (Tilia platyphyllos)

Cserjék

Közönséges fanyarka (Amelanchier ovalis)
Közönséges borbolya (Berberis vulgaris)
Pukkanó dudafürt (Colutea arborescens)
Cserszömörce (Cotinus coggygria)
Húsos som (Cornus mas)
Veresgyűrű som (Cornus sanguinea)
Seprűzanót (Cytisus scroparius)
Csíkos kecskerágó (Euonymus europeus)
Közönséges kutyabenge (Frangula alnus)
Közönséges sárgaakác (Laburnus anagyroides)
Közönséges fagyal (Ligustrum vulgare)
Jerikói lonc (Lonicera caprifolium)
Ükörkelonc (Lonicera xylosteum)
Sajmeggy (Prunus mahaleb)
Közönséges bodza (Sambucus nigra)
Fürtös bodza (Sambucus racemosa)
Mogyorós hólyagfa (Staphylea pinnata)
Kányabangita (Viburnum opulus)
Ostorménfa (Viburnum lantana)

“Tiltott” növények, inváziós fajok

Az inváziós növények, olyan idegenhonos özönnövények, amelyek a természetbe kivadultak és ott rendkívül gyorsan, erőteljesen szaporodnak. A természetvédelmi és a mezőgazdasági kártétel elkerülése végett alkalmazásuk kerülendő.

Zöld juhar (Acer negundo)
Bálványfa (Ailanthus altissima)
Gyalogakác (Amorpha fruticosa)
Közönséges selyemkóró (Asclepias syriaca)
Észak-amerikai őszirózsák (Aster lanceolatus, A. tradescantii, A. novi-belgii, A. x salignus)
Nyugati ostorfa (Celtis occidentalis)
Keskenylevelű ezüstfa (Elaeagnus angustifolia)
Japán, cseh és szahalini óriáskeserűfű (Fallopia japonica, F.×bohemica, F. sachalinensis)
Amerikai kőris (Fraxinus pennsylvanica)
Vadcsicsóka (Helianthus tuberosus)
Kaukázusi medvetalp (Heracleum mantegazzianum)
Sosnowsky-medvetalp (Heracleum sosnowsky)
Díszárpa (Hordeum jubatum)
Japán komló (Humulus scandens)
Bíbor nebáncsvirág (Impatiens glandulifera)
Kisvirágú nebáncsvirág (Impatiens parviflora)
Vékony szittyó (Juncus tenuis)
Kései meggy (Padus serotina)
Közönséges vadszőlő (Parthenocissus inserta)
Tapadó vadszőlő (Parthenocissus quinquefolia)
Amerikai alkörmös (Phytolacca americana)
Kínai alkörmös (Phytolacca esculenta)
Fehér akác (Robinia pseudoacacia)
Magas kúpvirág (Rudbeckia laciniata)
Magas aranyvessző (Solidago gigantea)
Kanadai aranyvessző (Solidago canadensis)
Parti szőlő (Vitis vulpina)

9 Impresszum

SZIGETMONOSTOR KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Web:	www.szigetmonostor.hu
Email:	info@szigetmonostor.hu
Cím:	2167 Szigetmonostor, Fő u. 26.
Telefon:	+36 26 / 393-512
Polgármester:	Molnár Zsolt
Email:	polgarmester@szigetmonostor.hu
Főépítész:	Vakli Gábor
Email:	foepitesz@szigetmonostor.hu
Építészet	Vakli Gábor
Település:	Tölgyesi Diána
Táj és kertépítészet :	Stefanics Beáta

A szerzővel nem indexált képek a jelen kiadványt jegyző szerzők saját képei, ill. szabad felhasználású fotók.
Köszönet: Gyetvainé Dr. Balogh Ágnesnek a felhasznált szakirodalomért, és építészettörténeti információkért, valamint Herrer-y M. Caesar Ybl-díjas, Varga F. István és Józsa Mária építészeknek a felhasznált tervrészletekért

Fotó: Harsányi Jolán